

«ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ
ЖЕТІСТІКТЕРІ МОНИТОРИНГ ЖҮРГІЗУ
НӘТИЖЕЛЕРІ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Ақтөбе облысы

БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім беру академиясының ғылыми-әдістемелік кеңесі жариялауға ұсынды (2025 жылғы 25 желтоқсандағы №6 хаттама)

Білім алушылардың білім жетістіктерін мониторингіне қатысушы орта білім беру ұйымдарына арналған әдістемелік ұсынымдарда БЖМ-2025 нәтижелеріне аудан/қала бойынша талдау, сондай-ақ педагогтер мен білім беру ұйымдары әкімшілігіне арналған әдістемелік ұсынымдар қамтылған.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	4
1-ТАРАУ. ӨНІРЛЕРДІҢ ББЖМ-2025 ҚАТЫСУЫ	
ББЖМ-2025-ке қатысушылар	5
Негізгі нәтижелер мен тенденциялар	7
Ұлттық көрсеткіштермен салыстырмалы талдау	9
2-ТАРАУ. ТЕСТІЛЕУ БАҒЫТТАРЫ БОЙЫНША 4-СЫНЫПТЫ ББЖМ НӘТИЖЕЛЕРІНЕ ШОЛУ	
4-сыныпты ББЖМ негізгі нәтижелері / оқыту тілі/білім беру ұйымдарының орналасқан жері / білім беру ұйымдарының түрі/ ең жоғары және ең төмен нәтижелерді бөлу / тестілеу бағыттары бойынша 4-сыныпты ББЖМ қорытындылары: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы	12
Оқу сауаттылығы	14
Математикалық сауаттылық	19
Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық	26
3-ТАРАУ. ТЕСТІЛЕУ БАҒЫТТАРЫ БОЙЫНША 9-СЫНЫПТЫ ББЖМ НӘТИЖЕЛЕРІНЕ ШОЛУ	
9-сынып ББЖМ-нің негізгі нәтижелері / оқыту тілі/білім беру ұйымдарының орналасқан жері / білім беру ұйымдарының түрі/ ең жоғары және ең төмен нәтижелерді бөлу / тестілеу бағыттары бойынша 9-сыныпты ББЖМ қорытындылары: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы	32
Оқу сауаттылығы	34
Математикалық сауаттылық	39
Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық	45
ҚОРЫТЫНДЫ	58
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫСТАР	61
А ҚОСЫМШАСЫ	67
Б ҚОСЫМШАСЫ	69

КІРІСПЕ

Білім алушылардың білім жетістіктерін мониторингілеу (бұдан әрі - ББЖМ) ұлттық білім беру сапасын бағалау жүйесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және функционалдық сауаттылықтың қалыптасу деңгейін айқындауға бағытталған.

ББЖМ шеңберінде функционалдық сауаттылықтың негізгі бағыттары қамтылады: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық. Аталған бағыттар білім алушылардың оқуын табысты жалғастыруы мен әлеуметтік бейімделуі үшін қажетті базалық когнитивтік және метапәндік дағдылардың даму деңгейін көрсетеді. Нәтижелерді талдау білім жетістіктерінің жалпы үрдістерін ғана емес, сонымен қатар тапсырмалардың күрделілік деңгейіне, танымдық әрекеттердің сипатына және білім беру ортасының ерекшеліктеріне байланысты құрылымдық олқылықтарды анықтауға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі 2023-2024 жылдары Халықаралық емтихандар мен сертификаттау жөніндегі зерттеу орталығымен (Research Centre for Examination and Certification - RCEC, Нидерланды) ынтымақтастық аясында ББЖМ-ның халықаралық аккредитациядан өтуін қамтамасыз етті. ББЖМ-ның аккредитациядан сәтті өтуі аталған құралдың халықаралық сапа және сенімділік стандарттарына сәйкестігін, ал алынған нәтижелердің объективті әрі әділ екенін растайды.

Осы әдістемелік ұсынымдар Ақтөбе облысы бойынша ББЖМ-2025 нәтижелерін талдау негізінде әзірленді. Құжатта негізгі қиындық аймақтары айқындалып, анықталған олқылықтарды жоюға және өңірлік білім беру жүйесінің күшті тұстарын дамытуға бағытталған әдістемелік жұмыстың басым бағыттары ұсынылады.

Әдістемелік ұсынымдар бастауыш және негізгі орта білім беру ұйымдарының басшыларына, педагогтерге, әдіскерлерге, сондай-ақ білім беруді басқару органдарының мамандарына арналған және білім беру нәтижелерінің сапасын арттыруға бағытталған іс-шараларды жоспарлау мен іске асыру барысында практикалық және басқарушылық қызметте пайдалануға көзделген.

1-ТАРАУ. Өңірлердің ББЖМ-2025 қатысуы

ББЖМ-2025-ке қатысушылар

2025 жылы Ақтөбе облысы білім алушылардың білім жетістіктерін мониторингтеуге (ББЖМ-2025) 4 және 9-сыныптар деңгейінде қатысты. Мониторинг функционалдық сауаттылықты бағалауға бағытталған бекітілген ұлттық әдіснамаға сәйкес жүргізілді және бастауыш пен негізгі орта білім беру деңгейлерін аяқтау кезеңіндегі білім нәтижелерін бағалауды көздейді.

Жалпы орта білім берудің екі негізгі деңгейін мониторингке енгізу ББЖМ-2025 тұжырымдамалық шеңберімен негізделген. Аталған шеңберде 4-сынып білім алушыларының нәтижелері базалық функционалдық дағдылардың қалыптасу деңгейінің индикаторы ретінде қарастырылса, 9-сынып нәтижелері білім алушылардың білімін жалғастыруға, саналы білім беру және кәсіби өзін-өзі айқындауға дайындығының көрсеткіші ретінде бағаланады.

Бұл тәсіл талдаудың сабақтастығын қамтамасыз етіп, өңір ішінде жалпы орта білім берудің әртүрлі деңгейлеріндегі білім нәтижелеріне салыстырмалы талдау жүргізуге мүмкіндік береді.

Зерттеуге Ақтөбе облысының барлық әкімшілік-аумақтық бірліктері қамтылды, бұл аумақтық толық қамтуды қамтамасыз етіп, нәтижелердің жүйелі бұрмалану қаупін барынша азайтады.

ББЖМ-2025 мониторингіне облыстық маңызы бар аудандар мен қалалардың келесі білім беру ұйымдары қатысты:

- Әйтеке би ауданы
- Алға ауданы
- Байғанин ауданы
- Ырғыз ауданы
- Қарғалы ауданы
- Мәртөк ауданы
- Мұғалжар ауданы
- Темір ауданы
- Ойыл ауданы
- Қобда ауданы
- Хромтау ауданы
- Шалқар ауданы
- Ақтөбе қаласы (облыстық маңызы бар қала)

Әкімшілік-аумақтық бірліктердің толық қамтылуы мониторинг нәтижелерін өңірдің бүкіл білім беру жүйесі үшін репрезентативті деп қарастыруға мүмкіндік береді.

Ақтөбе облысындағы іріктеме құрылымы институционалдық және тілдік әртүрлілікпен сипатталады. Мониторингке қалалық және ауылдық мектептер, жалпы білім беретін ұйымдар, оқыту тілі аралас мектептер, сондай-ақ әртүрлі әлеуметтік-экономикалық және инфрақұрылымдық жағдайларда жұмыс істейтін білім беру ұйымдары қатысты.

Мұндай құрылым функционалдық сауаттылық нәтижелеріне аумақтық және мектептік контекст факторларының ықпалын ескеруге мүмкіндік береді.

ББЖМ-2025 мониторингіне Ақтөбе облысынан 75 білім беру ұйымынан 4-сыныптың 1545 білім алушысы және 74 білім беру ұйымынан 9-сыныптың 1460 білім алушысы қатысты. Іріктеме құрамына қазақ және орыс тілдерінде білім алатын білім алушылар енгізілді.

Өңір үшін қазақ тілінде оқыту басымдығы тән, сонымен қатар аралас тілде оқытатын мектептердің елеулі үлесі сақталған. Бұл Ақтөбе облысының білім беру желісінде қалыптасқан тілдік құрылымды көрсетеді және мониторинг нәтижелерін интерпретациялау кезінде міндетті түрде ескерілуі тиіс.

Бастауыш білім беру деңгейінде мониторингке негізінен қазақ тілінде оқытатын мектептер қатысты, ал орыс тілінде оқытатын мектептердің үлесі шектеулі болды, сонымен бірге аралас тілдік режимдегі ұйымдардың айтарлықтай бөлігі қамтылды.

Ұқсас тілдік құрылым негізгі орта білім беру деңгейінде де сақталған: мониторингке қатысушылар арасында қазақ тілінде оқыту тұрақты басымдыққа ие.

Ақтөбе облысының іріктемесінің маңызды ерекшелігі – 4 және 9-сыныптар деңгейінде ауыл мектептерінің елеулі үлесі. Бұл фактор маңызды талдамалық контекст қалыптастырады, себебі ауылдық жерлердегі білім алушылардың оқу жетістіктері көбіне ресурстық қамтамасыз етуге, кадрлық әлеуетке және әдістемелік қолдаудың қолжетімділігіне тәуелді болады.

ББЖМ-2025 мониторингіне қатысушылардың аумақтық, институционалдық және тілдік тұрғыдан кешенді қамтылуы алынған деректерді Ақтөбе облысындағы білім алушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін талдау үшін сенімді және статистикалық тұрғыдан негізделген эмпирикалық база ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Мониторинг нәтижелері өңірлік және аудандық деңгейлерде сапалы басқарушылық және әдістемелік шешімдер әзірлеуге алғышарттар жасайды. Атап айтқанда, оқыту сапасын арттыруға, сондай-ақ білім беру нәтижелеріндегі аумақтық және институционалдық теңсіздікті төмендетуге бағытталған шараларды әзірлеуге негіз болады.

Негізгі нәтижелер мен тенденциялар

Білім алушылардың білім жетістіктерін мониторингтеу (ББЖМ-2025) нәтижелерін Ақтөбе облысы бойынша талдау бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейлеріндегі негізгі сандық көрсеткіштерді, тұрақты үрдістерді және проблемалық аймақтарды анықтауға мүмкіндік береді.

ББЖМ-2025 қорытындысы бойынша Ақтөбе облысы 4 және 9-сыныптарда да республикалық орташа көрсеткіштен төмен нәтижелер көрсетті.

➤ 4-сыныптар: орташа жалпы бал – 471 (республика бойынша – 501, айырмашылық – 30 балл).

➤ 9-сыныптар: орташа жалпы бал – 472 (республика бойынша – 498, айырмашылық – 26 балл).

Облыстық және республикалық көрсеткіштер арасындағы айырмашылық екі білім деңгейінде де сақталып отыр және тұрақты сипатқа ие.

Оқыту тілі бойынша нәтижелер. 4-сыныптар:

➤ қазақ тілінде оқыту – 469 балл;

➤ орыс тілінде оқыту – 476 балл;

айырмашылық – 7 балл (орыс тілінде оқитын білім алушылардың пайдасына).

9-сыныптар:

➤ қазақ тілінде оқыту – 479 балл;

➤ орыс тілінде оқыту – 458 балл;

Айырмашылық – 21 балл (қазақ тілінде оқитын білім алушылардың пайдасына).

Бастауыш деңгейде оқыту тілі бойынша айырмашылық айқын емес, ал 9-сыныпта қазақ тілінде оқитын білім алушылардың жиынтық нәтиже бойынша басымдығы байқалады.

Оқу сауаттылығы

4-сыныптар – 479 балл (республика – 497, айырмашылық – 18 балл);

9-сыныптар – 468 балл (республика – 507, айырмашылық – 39 балл).

9-сыныпта оқу сауаттылығы бойынша өңірдің салыстырмалы позициясының айтарлықтай төмендеуі тіркелді.

Математикалық сауаттылық

➤ 4-сыныптар – 467 балл (республика – 503, айырмашылық – 36 балл);

➤ 9-сыныптар – 481 балл (республика – 493, айырмашылық – 12 балл).

9-сыныпта республикалық деңгеймен алшақтық біршама қысқарғанымен, көрсеткіштер орташа деңгейден төмен күйінде қалып отыр.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық

➤ 4-сыныптар – 469 балл (республика – 503, айырмашылық – 34 балл);

➤ 9-сыныптар – 469 балл (республика – 495, айырмашылық – 26 балл).

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша көрсеткіштер екі деңгейде де республикалық орташа мәннен тұрақты түрде төмен.

Тапсырмаларды орындау нәтижелерін талдау орта және жоғары деңгейлі тапсырмаларды орындауда тұрақты қиындықтардың бар екенін көрсетті.

4-сыныптар:

➤ оқу сауаттылығы (жоғары деңгей) – 41,4–55,1%;

- математикалық сауаттылық (жоғары деңгей) – 39,1–52,1%;
- жаратылыстану-ғылыми сауаттылық (жоғары деңгей) – 28,7–50,8%.

9-сыныптар:

- оқу сауаттылығы (жоғары деңгей) – 46,4–60,6%;
- математикалық сауаттылық (жоғары деңгей) – 32,2–50,5%;
- жаратылыстану цикліндегі пәндер: биология – 36,6%; физика – 35,9%; география – 35,1%; химия – 28,3%.

Ең төмен көрсеткіштер химия, география және математика пәндері бойынша жоғары деңгейлі тапсырмаларды орындауда тіркелді. Берілген деректер негізінде келесі тұжырымдар жасауға болады:

- Ақтөбе облысы функционалдық сауаттылықтың барлық бағыттары бойынша республикалық орташа көрсеткіштен жүйелі түрде төмен нәтиже көрсетуде;

- 9-сыныпта оқу сауаттылығы бойынша салыстырмалы позицияның төмендеуі байқалады;

- Жаратылыстану-ғылыми цикл бойынша жоғары деңгейлі тапсырмаларды орындауда айқын тапшылықтар бар;

- Оқыту тілі бойынша айырмашылықтар негізгі мектеп деңгейінде күшейе түседі;

- Білім алушылардың талдау, интерпретациялау және білімді стандартты емес жағдайларда қолдану дағдылары жеткілікті деңгейде қалыптаспаған.

Алынған нәтижелер сапаны арттыру бағытындағы жекелеген шаралардан жүйелі жұмысқа көшу қажеттігін көрсетеді. Бұл жұмыс функционалдық сауаттылықты дамытуға, жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмалармен жүйелі жұмыс жүргізуге және бастауыш пен негізгі орта білім беру деңгейлері арасындағы сабақтастықты күшейтуге бағытталуы тиіс.

Ұлттық көрсеткіштермен салыстырмалы талдау

ББЖМ-2025 нәтижелерінің салыстырмалы талдауы Ақтөбе облысын жалпы республикалық контексте айқындауға, өңірдің Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштерден қай бағыттарда төмен екенін анықтауға, сондай-ақ нәтижелерді интерпретациялауға ықпал ететін ішкі құрылым ерекшеліктерін (оқыту тілі, қала/ауыл, мектеп типі) айқындауға мүмкіндік береді.

1-кесте. Ақтөбе облысының республикалық көрсеткіштермен салыстырмасы

Көрсеткіш	Ақтөбе облысы	Қазақстан Республикасы	Интерпретация
Жалпы орташа балл, 4-сынып	471	501	Республикалық деңгейден –30 балл төмен; бастауыш деңгейде базалық функционалдық сауаттылық бойынша тәуекел бар
Жалпы орташа балл, 9-сынып	472	498	Республикалық деңгейден –26 балл төмен; негізгі мектеп деңгейінде де тапшылық сақталады
Математикалық сауаттылық, 4-сынып	467	503	–36 балл артта қалу; бастауыш мектептің ең проблемалы аймағы
Оқу сауаттылығы, 4-сынып	479	497	–18 балл артта қалу; тапшылық орташа деңгейде, бірақ тұрақты
Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық, 4-сынып	469	503	–34 балл артта қалу; жаратылыстану даярлығында айқын тапшылық
Математикалық сауаттылық, 9-сынып	481	493	–12 балл артта қалу; 4-сыныппен салыстырғанда алшақтық аз
Оқу сауаттылығы, 9-сынып	468	507	–39 балл елеулі артта қалу; негізгі мектептің негізгі тәуекел аймағы
Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық, 9-сынып	469	495	–26 балл артта қалу; жаратылыстану циклінде тұрақты тапшылық
Ауыл мектептерінің қала мектептерінен басымдығы, 9-сынып (жалпы балл)	+49 (509 / 460)	≈ +26	Облыста ауыл мектептері қаладан республикалық трендке қарағанда әлдеқайда жоғары нәтиже көрсетеді; айқын аумақтық дифференциация
Қазақ тілінде оқитын білім алушылар үлесі, 4-сынып	78,1% (1207 / 1545)	71,5%	Республикалық үлестен жоғары; тілдік айырмашылықтарды интерпретациялауда маңызды контекстік фактор

Қазақ тілінде оқитын білім алушылар үлесі, 9-сынып	79,9% (1166 / 1460)	72,6%	Республикалық үлестен жоғары; қазақ тілінде оқытудың тұрақты басымдығы
Қатысушылар контингенті (саны), 4-сынып	1545	44 956	Облыс үлесі республикалық контингенттің шамамен 3,4%-ын құрайды
Қатысушылар контингенті (саны), 9-сынып	1460	45 274	Облыс үлесі республикалық контингенттің шамамен 3,2%-ын құрайды

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беруді зерттеу және бағалау ұлттық орталығы

Кестеде ұсынылған деректер Ақтөбе облысының ББЖМ-2025 нәтижелері жалпы алғанда ұлттық көрсеткіштерден тұрақты түрде алшақ қалыптасып отырғанын көрсетеді. Бұл өңірдегі білім беру нәтижелерінің сапасына ықпал ететін жүйелік факторлардың бар екендігін білдіреді.

Бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейлерінде облыс көп жағдайда республикалық орташа мәндерге жете алмай отыр. Сонымен қатар артта қалу сипаты білім деңгейіне және функционалдық сауаттылық бағытына қарай әртүрлі көрініс табады. Егер бастауыш сыныптарда анықталған тапшылықтар салыстырмалы түрде біркелкі сипатта болса, негізгі мектеп деңгейіне қарай олар күшейіп, әсіресе оқу және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бағыттарында айқын дифференциациялана түседі.

Салыстырмалы талдау жиынтық нәтиже бойынша деңгейаралық күрт құлдырау байқалмайтынын көрсетеді. Алайда функционалдық сауаттылық бағыттарын терең қарастырғанда талдау, интерпретация және білімді жаңа жағдаяттарда қолдануды талап ететін тапсырмаларды орындауға байланысты мазмұндық тапшылықтардың жинақталуы тіркеледі. Бұл бастауыш пен негізгі орта білім беру деңгейлері арасындағы сабақтастықтың жеткіліксіздігін аңғартады.

Нәтижелердің аумақтық дифференциациясы да ерекше назар аударуды талап етеді. Жалпы республикалық көріністен айырмашылығы, өңірде ауыл мектептерінің қала мектептеріне қарағанда айқынырақ басымдығы байқалады. Бұл облыс ішіндегі білім беру жағдайларының біркелкі еместігін көрсетіп, әсіресе қалалық сегментте нысаналы басқарушылық шешімдер қабылдаудың қажеттілігін айқындайды.

Тілдік контекст те нәтижелерді интерпретациялауда маңызды фактор болып табылады. Мониторингке қатысушылар құрылымында қазақ тілінде оқитын білім алушылардың басымдығы ерекше білім беру жағдайын қалыптастырады. Бұл өңірлік және ұлттық көрсеткіштерді салыстыру кезінде, сондай-ақ педагогтерге әдістемелік қолдау жоспарлау барысында міндетті түрде ескерілуі тиіс.

Жалпы алғанда, ұлттық нәтижелермен салыстыру Ақтөбе облысындағы проблемалық аймақ инфрақұрылымдық немесе ұйымдастырушылық жағдайлардан гөрі функционалдық сауаттылықты және тұрақты оқу дағдыларын қалыптастыру сапасымен көбірек байланысты екенін көрсетеді. Бұл дағдылар

білім беру бағдарламаларын келесі деңгейлерде табысты меңгерудің негізі болып табылады.

Салыстырмалы талдау деректері білім беру тапшылықтарының себептерін анықтауға және оқыту сапасын арттыруға, сабақтастықты күшейтуге, сондай-ақ нәтижелердегі ішкі дифференциацияны төмендетуге бағытталған нысаналы әдістемелік ұсыныстар әзірлеуге негіз болады.

2-ТАРАУ. ТЕСТІЛЕУ БАҒЫТТАРЫ БОЙЫНША 4-СЫНЫПТЫ ББЖМ НӘТИЖЕЛЕРІНЕ ШОЛУ

4-сыныпты ББЖМ негізгі нәтижелері / оқыту тілі/білім беру ұйымдарының орналасқан жері / білім беру ұйымдарының түрі/ ең жоғары және ең төмен нәтижелерді бөлу / тестілеу бағыттары бойынша 4-сыныпты ББЖМ қорытындылары: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы

Ақтөбе облысының 4-сынып білім алушылары арасында жүргізілген Білім алушылардың білім жетістіктерін мониторингтеу (ББЖМ-2025) нәтижелері бағалаудың барлық негізгі бағыттары бойынша республикалық орташа деңгейден төмен көрсеткіштерді айғақтайды. Бұл бастауыш білім беру деңгейінде базалық функционалдық сауаттылықтың қалыптасуында тұрақты тапшылықтардың бар екенін көрсетеді. Өңір бойынша 4-сыныптардың жалпы орташа көрсеткіші 471 балды құрады, бұл республикалық орташа мәннен (501 балл) 30 балға төмен. Алынған деректер Ақтөбе облысын бастауыш білім беру нәтижелері орташа деңгейден біршама төмен өңірлер қатарына жатқызуға мүмкіндік береді. Аталған жағдай бастауыш деңгейде әдістемелік және басқарушылық қолдауды күшейтуді, сондай-ақ функционалдық сауаттылықты жүйелі түрде дамытуға бағытталған шараларды іске асыруды талап етеді.

Оқу сауаттылығы

- Өңір бойынша жалпы орташа балл – 479 балл
- (Қазақстан Республикасы – 497 балл, айырмашылық – 18 балл).

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілі – 483 балл;
- орыс тілі – 471 балл.

Қазақ тілінде оқитын білім алушылардың басымдығы – 12 балл.

Білім беру ұйымдарының орналасуы бойынша:

- қалалық мектептер – 467 балл;
- ауылдық мектептер – 484 балл.

Ауыл мектептерінің нәтижесі қалалық мектептерден 17 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының түрі бойынша:

- жалпы орта мектептер – 535 балл (қаз. – 521, орыс. – 587);
- гимназиялар, мектеп-гимназиялар – 494 балл (қаз. – 485, орыс. – 507);
- шағын жинақты мектептер – 483 балл (қаз. – 485, орыс. -464).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелердің бөлінісі:

- ең жоғары нәтиже – ЖОМ (орыс тілінде оқыту) – 587 балл;
- ең төмен нәтиже – ШЖМ (орыс тілінде оқыту) – 464 балл.

Математикалық сауаттылық

Өңір бойынша орташа жиынтық балл – 467. Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіш – 503 балл. Өңірлік көрсеткіш пен республикалық деңгей арасындағы айырмашылық 36 балды құрайды.

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілінде білім алушылар – 463 балл;

- орыс тілінде білім алушылар – 476 балл.

Орыс тілінде білім алушылардың көрсеткіші қазақ тілінде білім алушылардан 13 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының орналасуына қарай:

- қалалық мектептер – 467 балл;
- ауылдық мектептер – 484 балл.

Ауылдық мектептердің нәтижесі қалалық мектептерден 17 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының түрлері бойынша:

- жалпы орта мектептер (ОСШ) – 520 балл (қазақ тілінде – 495 балл, орыс тілінде – 618 балл);
- гимназиялар, мектеп-гимназиялар – 519 балл (қазақ тілінде – 503 балл, орыс тілінде – 539 балл);
- шағын жинақты мектептер (ШЖМ) – 485 балл (қазақ тілінде – 487 балл, орыс тілінде – 470 балл).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелер:

- ең жоғары нәтиже – жалпы орта мектептерде (орыс тілінде оқыту) – 618 балл;
- ең төмен нәтиже – шағын жинақты мектептерде (орыс тілінде оқыту) – 470 балл.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық

- Өңір бойынша орташа жиынтық балл – 469.
- Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіш – 503 балл.

Айырмашылық 34 балды құрайды.

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілінде білім алушылар – 462 балл;
- орыс тілінде білім алушылар – 480 балл.

Орыс тілінде білім алушылардың артықшылығы 18 балды құрайды.

Білім беру ұйымдарының орналасуына қарай:

- қалалық мектептер – 467 балл;
- ауылдық мектептер – 484 балл.

Ауылдық мектептердің нәтижесі қалалық мектептерден 17 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының түрлері бойынша:

- жалпы орта мектептер (ОСШ) – 531 балл (қазақ тілінде – 533 балл, орыс тілінде – 525 балл);
- гимназиялар, мектеп-гимназиялар – 488 балл (қазақ тілінде – 493 балл, орыс тілінде – 480 балл);
- шағын жинақты мектептер (ШЖМ) – 491 балл (қазақ тілінде – 493 балл, орыс тілінде – 478 балл).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелер:

- ең жоғары нәтиже – жалпы орта мектептерде (қазақ тілінде оқыту) – 533 балл;
- ең төмен нәтиже – шағын жинақты мектептерде (орыс тілінде оқыту) – 478 балл.

Оқу сауаттылығы

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысының 4-сынып білім алушыларының «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша көрсеткіштері республикалық орташа деңгейден төмен екендігін және мәтінді талдау мен интерпретациялауды талап ететін тапсырмаларды орындауда тұрақты қиындықтардың бар екенін көрсетеді. Облыс бойынша тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылық көрсеткіші 49,7% құрады, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (53,9%) төмен.

Тапсырмалардың күрделілік деңгейлері. Базалық деңгейде тапсырмаларды орындау табыстылығы 54,1%-ды құрайды. Бұл білім алушылардың мәтін құрылымын анықтау, мәтіннен ашық берілген ақпаратты табу сияқты бастапқы оқу дағдыларының салыстырмалы түрде қалыптасқанын көрсетеді.

Орта деңгейде нәтижелілік көрсеткіші 49,5%-ға дейін төмендейді. Әсіресе сөздердің контекстегі лексикалық мағынасын түсіну және мазмұндық қорытынды жасауға бағытталған тапсырмаларда қиындықтар байқалады.

Жоғары күрделілік деңгейінде табыстылық көрсеткіші 45,8%-ды құрайды. Бұл мәтіндерді салыстырмалы талдау, жанрлық-стильдік ерекшеліктерді айқындау және жасырын (имплицитті) ақпаратпен жұмыс істеу барысында айқын қиындықтардың бар екенін дәлелдейді.

Базалық деңгейден күрделі деңгейге өту барысында нәтижеліліктің төмендеуі жүйелі сипатқа ие және анықталған олқылықтардың когнитивтік әрі әдістемелік негізін көрсетеді.

Жалпы алғанда, Ақтөбе облысының 4-сыныптары бойынша 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері оқу сауаттылығын қалыптастыруда репродуктивті сипаттағы тапсырмалардан гөрі мәтінді талдау, интерпретациялау және салыстыру дағдыларын жүйелі дамытуға бағытталған жұмысқа басымдық беру қажеттігін айғақтайды. Бұл ретте әртүрлі мәтін түрлерімен жұмыс істеу, тілдік құралдарды талдау және жасырын мағыналық байланыстарды анықтау дағдыларын дамыту маңызды.

Анықталған заңдылықтарды нақтылау және жалпылама қорытындылардан егжей-тегжейлі талдауға көшу мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша негізгі тақырыптық қиындық аймақтары жүйеленіп, тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, олардың орындалу табыстылығы, сәйкес оқу мақсаттары, сондай-ақ оқыту тілі ескерілген аудандық бөліністегі нәтижелер берілген. Ұсынылған деректер анықталған олқылықтардың сипатын нақтылауға, оқу сауаттылығының тұрақты және осал компоненттерін айқындауға, сондай-ақ өңірлік және аудандық деңгейлерде нысаналы басқарушылық және әдістемелік шешімдерді негіздеуге мүмкіндік береді (2–4-кестелер).

2-кесте. «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша тапсырмалардың құрылымы мен мазмұндық сипаттамасы (4-сынып, қазақ тілі оқыту тілі)

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Бөлімше	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)
Q1	базалық	Оқу	2.1 Мәтін түрлері мен құрылымдық бөліктерін анықтау	2.2.1.1 сұрақ қою арқылы (не істеді? қандай? неліктен?) мәтін түрлерін (әңгімелеу/сипаттау/пайымдау) және құрылымдық бөліктерін (басы, негізгі бөлім, соңы) анықтау
Q2	орта	Оқу	2.4 Мәтіннің тақырыбы және негізгі ойды анықтау	3.2.4.1 өз бетінше мәтіннің тақырыбын және мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтау
Q3	орта	Оқу	2.4 Мәтіннің тақырыбы және негізгі ойды анықтау	4.2.4.1 мәтіннің тақырыбы мен мазмұнының өзара сәйкестігін анықтау және ондағы негізгі ойды тұжырымдау
Q4	орта	Оқу	2.2 Мәтіндегі лексикалық бірліктердің қолданылуын түсіну	2.2.2.1 синоним, антоним, омоним сөздерді ажырату және мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану
Q5	базалық	Оқу	2.1 Мәтін түрлері мен құрылымдық бөліктерін анықтау	4.2.1.1 мәтін түрлерін (әңгімелеу/сипаттау/пайымдау) және олардың құрылымдық бөліктерін анықтау
Q6	орта	Оқу	2.4 Мәтіннің тақырыбы және негізгі ойды анықтау	3.2.4.1 өз бетінше мәтіннің тақырыбын және мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтау
Q7	орта	Оқу	2.4 Мәтіннің тақырыбы және негізгі ойды анықтау	4.2.4.1 мәтіннің тақырыбы мен мазмұнының өзара сәйкестігін анықтау және ондағы негізгі ойды тұжырымдау
Q8	орта	Оқу	2.2 Мәтіндегі лексикалық бірліктердің қолданылуын түсіну	4.2.2.1 тұрақты сөз тіркестері мен көп мағыналы сөздерді ажырата білу, мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану
Q9	күрделі	Оқу	2.6 Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау	3.2.6.1 мұғалімнің көмегімен ұқсас тақырыпта берілген мәтін түрлерін, стилін (көркем мәтін, ғылыми-танымдық мәтін), жанрын салыстырып, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын табу
Q10	күрделі	Оқу	2.6 Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау	4.2.6.1 белгілі бір тақырыпта берілген мәтіннің түрлерін, жанрын, стилін (мақала, репортаж, жаңалық, өмірбаян, мінездеме, жарнама, хабарландыру) салыстырып, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

3-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (4-сынып, қазақ тілінде оқыту)

№ п/п	Аудан	Q 1 (%)	Q 2 (%)	Q 3 (%)	Q 4 (%)	Q 5 (%)	Q 6 (%)	Q 7 (%)	Q 8 (%)	Q 9 (%)	Q 10 (%)	Нәтиже
1	Әйтеке би ауданы	72,00%	80,00%	60,00%	68,00%	82,00%	38,00%	64,00%	70,00%	62,00%	52,00%	64,80%
2	Ақтөбе қаласы	33,76%	59,26%	36,65%	70,52%	71,51%	45,73%	52,86%	49,58%	51,49%	36,14%	50,75%
3	Алға ауданы	76,54%	38,88%	17,18%	57,61%	47,49%	42,05%	33,60%	43,87%	19,57%	11,35%	38,81%
4	Байғанин ауданы	35,23%	83,74%	52,62%	75,62%	58,72%	44,60%	65,95%	68,63%	45,39%	70,66%	60,12%
5	Ырғыз ауданы	32,51%	72,73%	20,47%	69,69%	63,60%	38,84%	51,66%	44,46%	60,01%	47,02%	50,10%
6	Қарғалы ауданы	88,24%	82,35%	41,18%	52,94%	76,47%	58,82%	47,06%	64,71%	23,53%	41,18%	57,65%
7	Мәртөк ауданы	20,83%	37,50%	66,67%	83,33%	29,17%	4,17%	54,17%	45,83%	37,50%	25,00%	40,42%
8	Мұғалжар ауданы	61,11%	38,89%	11,11%	66,67%	52,78%	52,78%	58,33%	47,22%	63,89%	66,67%	51,94%
9	Темір ауданы	40,00%	46,67%	40,00%	60,00%	60,00%	13,33%	20,00%	6,67%	60,00%	53,33%	40,00%
10	Ойыл ауданы	29,68%	68,12%	64,94%	79,24%	70,86%	58,07%	45,99%	70,22%	32,14%	71,44%	59,07%
11	Қобда ауданы	44,28%	57,71%	20,84%	45,76%	58,86%	34,63%	29,54%	20,61%	66,52%	54,33%	43,31%
12	Хромтау ауданы	62,06%	63,79%	29,31%	79,31%	75,87%	53,45%	39,65%	15,51%	36,21%	50,00%	50,52%
13	Шалқар ауданы	64,29%	57,14%	30,95%	42,86%	54,76%	42,86%	33,33%	42,86%	30,95%	21,43%	42,14%

Источник: Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» имени Ахмет Байтұрсынұлы

4-кесте. «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (күрделілік деңгейлері бойынша: төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар, 4-сынып, қазақ тілінде оқыту)

№ сұрақ	Тақырыбы	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар қиналған тұстар	Негізгі мәселе
Q1	2. Оқу	2.2.1.1 – сұрақ қою арқылы (не істеді? қандай? неліктен?) мәтін түрлерін (әңгімелеу/сипаттау/пайымдау) және құрылымдық бөліктерін (басы, негізгі бөлім, соңы) анықтау	Мәтіннің түрін және құрылымдық бөліктерін дұрыс ажыратуда қателіктер жіберді; мәтін бөліктерін негіздеуде қиындық туындады	Мәтін құрылымын функционалдық тұрғыдан түсіну жеткіліксіз, талдау дағдылары әлсіз

Q2	2. Оқу	3.2.4.1 – өз бетінше мәтіннің тақырыбын және мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтау	Мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын шатастырды; негізгі ойды дәл тұжырымдай алмады	Мәтін мазмұнын терең түсіну және жинақтау дағдылары жеткіліксіз
Q3	2. Оқу	4.2.4.1 – мәтіннің тақырыбы мен мазмұнының өзара сәйкестігін анықтау және ондағы негізгі ойды тұжырымдау	Тақырып пен мазмұн арасындағы байланысты анықтауда қиындықтар байқалды; негізгі ойды жалпылай алмады	Логикалық байланыстарды орнату және мазмұнды интерпретациялау дағдылары әлсіз
Q4	2. Оқу	2.2.2.1 – синоним, антоним, омоним сөздерді ажырату және мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану	Лексикалық бірліктерді дұрыс ажыратпады; сөз мағынасын контексте түсіндіруде қателесті	Лексикалық қорды қолдану және контекстік талдау дағдылары жеткіліксіз
Q5	2. Оқу	4.2.1.1 – мәтін түрлерін және олардың құрылымдық бөліктерін анықтау	Мәтін түрлерін жіктеуде және құрылымын дәлелдеуде тұрақсыздық байқалды	Мәтін типологиясын жүйелі түсіну қалыптаспаған
Q6	2. Оқу	3.2.4.1 – мәтіннің тақырыбын және негізгі ойын анықтау	Негізгі ойды нақты ажырата алмады; мәтін мазмұнын үстірт қабылдады	Мағыналық талдау дағдылары жеткіліксіз дамыған
Q7	2. Оқу	4.2.4.1 – мәтіннің тақырыбы мен мазмұнының сәйкестігін анықтау және негізгі ойды тұжырымдау	Мәтін мазмұнын толық қамти алмады; қорытынды жасауда қиындықтар туындады	Жалпылау және тұжырым жасау дағдылары әлсіз
Q8	2. Оқу	4.2.2.1 – тұрақты сөз тіркестері мен көп мағыналы сөздерді ажырату және қолдану	Көп мағыналы сөздерді ажыратуда, фразеологизмдерді түсіндіруде қателесті	Тілдік бірліктердің мағыналық рөлін түсіну жеткіліксіз
Q9	2. Оқу	3.2.6.1 – ұқсас тақырыптағы мәтіндерді түрі, стилі, жанры бойынша салыстыру	Мәтіндердің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын толық анықтай алмады	Салыстырмалы талдау және жүйелеу дағдылары жеткіліксіз

Q10	2. Оқу	4.2.6.1 – мәтін түрлерін, жанрын, стилін салыстырып, айырмашылықтарын анықтау	Стильдік және жанрлық ерекшеліктерді шатастырды; салыстыруда дәлелдер келтірмеді	Кешенді аналитикалық оқу және құрылымдық-семантикалық талдау дағдылары әлсіз
------------	--------	--	--	--

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

Математикалық сауаттылық

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысының 4-сыныптарындағы «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша көрсеткіштер тұтастай алғанда республикалық орташа мәннен төмен және тапсырмалардың күрделілік деңгейлері мен мазмұндық блоктары бойынша айқын дифференциациямен сипатталады. Өңір бойынша тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылық көрсеткіші 66,1% құрады, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (71,5%) төмен.

Тапсырмалардың күрделілік деңгейлері:

Базалық деңгейде Ақтөбе облысы бойынша тапсырмаларды орындау табыстылығы орта есеппен 83,9%-ды құрайды. Бұл көрсеткіш республикалық деңгейден жоғары және базалық математикалық мазмұнның орнықты меңгерілгенін айғақтайды.

Орта деңгейде табыстылық көрсеткіші 66,4%-ға дейін төмендейді. Ең проблемалы бағыттар ретінде мыналар айқындалды:

- бөлшектерді бүтіннің бөлігі ретінде интерпретациялау;
- шамаларды түрлендіру және салыстыру;
- геометриялық білімді практикалық жағдаяттарда қолдану.

Жоғары күрделілік деңгейінде (математикалық модельдеу және есептер шығару) табыстылық көрсеткіші 47,8%-ды құрайды. Бұл білім алушылардың математикалық білімді стандартты емес әрі практикалық-бағдарланған жағдайларда қолдану дағдыларының жеткілікті деңгейде қалыптаспағанын көрсетеді.

Осылайша, 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері Ақтөбе облысының 4-сыныптарында базалық есептеу дағдыларының жақсы қалыптасқанын көрсеткенімен, талдау, модельдеу және білімді практикалық контексте қолдануды талап ететін тапсырмаларда тұрақты олқылықтардың бар екенін анықтады. Тәуекел аймақтары негізінен геометриялық ойлау мен математикалық модельдеу салаларында шоғырланған. Бұл бастауыш білім беру деңгейінде күрделілігі жоғары есептермен жүйелі жұмыс жүргізуді және практикалық-бағдарланған оқыту формаларын күшейтуді талап етеді.

Анықталған математикалық сауаттылық профилін нақтылау және жалпылама сипаттамадан құрылымдалған талдауға көшу мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде математикалық сауаттылық бойынша негізгі тақырыптық қиындық аймақтары жүйеленіп, тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, орындау табыстылығының көрсеткіштері және сәйкес оқу мақсаттары көрсетілген, сондай-ақ дұрыс жауаптардың жиынтық үлесі негізінде аудандық талдау берілген. Ұсынылған деректер анықталған олқылықтардың сипатын егжей-тегжейлі айқындауға, математикалық дағдылардың жекелеген компоненттерінің қалыптасу деңгейін салыстыруға және өңірлік әрі аудандық деңгейлерде нысаналы әдістемелік қолдаудың басым бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді (5–7-кестелер).

5-кесте. «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмалардың құрылымы мен мазмұндық сипаттамасы (4-сынып)

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)
Q1	базалық	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	3.1.1.3 – үш таңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамын, разрядтық бірліктердің жалпы санын анықтау, санды разрядтық қосылғыштардың қосындысы түрінде жіктеу
Q2	базалық	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	3.1.1.1 – 1000 көлеміндегі сандардың құрылуын түсіну, тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау
Q3	базалық	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	2.1.1.1 – 100 көлеміндегі сандардың құрылуын түсіну, тура және кері санау, натурал сандар қатарындағы орнын анықтау
Q4	базалық	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	4.1.1.1 – көптаңбалы сандардың құрылуын түсіну, 1 000 000 көлеміндегі санның натурал сандар қатарындағы орнын анықтау
Q5	базалық	Сандар және шамалар	Сандарға амалдар қолдану	2.1.2.2 – көбейту мен бөлудің өзара байланысын түсіну, амал компоненттері мен нәтижелері арасындағы тәуелділікті анықтау
Q6	орта	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	3.1.1.5 – үлестің (бөлшектің) құрылуын көрсету, үлестерді оқу, жазу және салыстыру
Q7	орта	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	4.1.1.3 – көптаңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамын анықтау, оларды разрядтық қосылғыштардың қосындысы түрінде жіктеу
Q8	орта	Геометрия элементтері	Геометриялық фигураларды бейнелеу және салу	3.3.2.1 – параллель және қиылысатын түзулерді, нүктелі қағазда жазық фигураларды салу, олардың қиылысу және бірігу аймағын анықтау
Q9	орта	Геометрия элементтері	Нүктелер координаттары және қозғалыс бағыты	3.3.3.1 – жазық фигурадағы нүктелердің бір-біріне қатысты орналасуын анықтау
Q10	орта	Сандар және шамалар	Сандарға амалдар қолдану	3.1.2.1 – бөлшекті бүтіннің бөлігі және екі натурал санның бөліндісі ретінде түсіну; санның квадраты мен кубын түсіну
Q11	орта	Геометрия элементтері	Геометриялық фигуралар және оларды жіктеу	3.3.1.1 – шеңберді, дөңгелекті және олардың элементтерін тану және атау; симметриялы және симметриясыз фигураларды ажырату

Q12	орта	Сандар және шамалар	Шамалар және олардың өлшем бірліктері	4.1.3.1 – кеңістіктік геометриялық фигураларды атау, көлемді өлшеуге арналған өлшемдер мен құралдарды таңдау
Q13	орта	Сандар және шамалар	Шамалар және олардың өлшем бірліктері	4.1.3.2 – көлем және аудан бірліктерін пайдалана отырып, шамаларды өлшеу
Q14	орта	Сандар және шамалар	Шамалар және олардың өлшем бірліктері	4.1.3.3 – ұзындық, масса, көлем, аудан және уақыт шамаларының мәндерін салыстыру және оларға арифметикалық амалдар орындау
Q15	орта	Жиындар және логика элементтері	Тізбектер	4.4.3.1 – сандар мен бөлшектер тізбектеріндегі заңдылықтарды анықтау
Q16	күрделі	Сандар және шамалар	Натурал сандар және 0 саны. Бөлшектер	4.1.1.2 – көптаңбалы сандарды оқу, жазу және салыстыру, сандарды берілген разрядқа дейін дөңгелектеу
Q17	күрделі	Математикалық модельдеу	Есептер және математикалық модель	2.5.1.8 – жай және құрама есептердің шешімін сандық өрнектер және теңдеулер түрінде модельдеу
Q18	күрделі	Математикалық модельдеу	Есептер және математикалық модель	4.5.1.9 – қозғалысқа берілген есептерді (қарама-қарсы, бір бағытта, қуып жету) әртүрлі тәсілдермен шығару
Q19	күрделі	Математикалық модельдеу	Есептер және математикалық модель	3.5.1.5 – жанама сұрақтары бар, ауданға, қабырғаларға және еселік салыстыруға берілген есептерді талдау және шығару
Q20	күрделі	Математикалық модельдеу	Есептер және математикалық модель	4.5.1.2 – шамалар арасындағы тәуелділіктерді (уақыт, жылдамдық, қашықтық, өнімділік, аудан, көлем) қолдану

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

6-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (4-сынып, 1–10-сұрақтар)

№ п/п	Аудан	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10
1	Әйтеке би ауданы	79,17%	95,83%	95,83%	70,83%	91,67%	72,92%	54,17%	31,25%	91,67%	66,67%
2	Ақтөбе қаласы	81,49%	97,75%	98,22%	54,38%	81,50%	45,12%	71,71%	48,88%	72,33%	62,54%
3	Алға ауданы	80,34%	97,16%	94,18%	65,67%	88,42%	89,61%	45,02%	26,00%	89,39%	13,57%
4	Байғанин ауданы	100,00%	100,00%	100,00%	73,09%	97,61%	37,98%	65,29%	68,95%	80,89%	100,00%
5	Ырғыз ауданы	83,29%	96,92%	98,97%	74,04%	93,85%	36,06%	75,22%	51,47%	70,69%	85,34%
6	Қарғалы ауданы	91,67%	100,00%	95,83%	83,33%	95,83%	79,17%	62,50%	50,00%	91,67%	83,33%
7	Мәртөк ауданы	71,88%	96,88%	96,88%	56,25%	81,25%	34,38%	46,88%	53,13%	90,63%	46,88%

8	Мұғалжар ауданы	93,75%	96,88%	96,88%	71,88%	87,50%	15,63%	93,75%	46,88%	71,88%	93,75%
9	Темір ауданы	91,67%	100,00%	100,00%	70,83%	100,00%	37,50%	87,50%	62,50%	62,50%	91,67%
10	Ойыл ауданы	92,73%	99,51%	97,54%	69,54%	94,79%	61,46%	44,21%	62,30%	93,64%	87,39%
11	Қобда ауданы	78,67%	95,42%	92,94%	44,55%	68,79%	44,72%	55,64%	33,24%	65,85%	62,92%
12	Хромтау ауданы	91,65%	100,00%	97,68%	68,64%	95,83%	76,42%	73,29%	78,75%	79,31%	85,48%
13	Шалқар ауданы	77,78%	95,56%	95,56%	57,78%	91,11%	80,00%	60,00%	40,00%	91,11%	48,89%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

6-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (4-сынып, 11–20-сұрақтар және қорытынды көрсеткіш)

№ п/п	Аудан	Q11	Q12	Q13	Q14	Q15	Q16	Q17	Q18	Q19	Q20	Нәтиже
1	Әйтеке би ауданы	70,83%	77,08%	72,92%	93,75%	47,92%	60,42%	66,67%	75,00%	62,50%	58,33%	71,77%
2	Ақтөбе қаласы	69,38%	63,51%	67,65%	89,84%	71,08%	56,35%	37,82%	53,39%	45,34%	50,44%	65,93%
3	Алға ауданы	88,60%	93,04%	38,71%	91,84%	29,77%	49,41%	39,43%	6,97%	7,24%	53,64%	59,40%
4	Байғанин ауданы	68,95%	67,91%	88,93%	100,00%	71,34%	74,60%	75,48%	96,10%	54,62%	92,20%	80,70%
5	Ырғыз ауданы	74,34%	72,87%	75,52%	90,76%	78,31%	52,06%	52,03%	64,95%	56,89%	46,94%	71,53%
6	Қарғалы ауданы	75,00%	58,33%	83,33%	87,50%	79,17%	70,83%	54,17%	95,83%	58,33%	75,00%	78,54%
7	Мәртөк ауданы	78,13%	87,50%	59,38%	84,38%	50,00%	62,50%	9,38%	28,13%	21,88%	28,13%	59,22%
8	Мұғалжар ауданы	78,13%	25,00%	90,63%	78,13%	93,75%	53,13%	75,00%	87,50%	53,13%	50,00%	72,66%
9	Темір ауданы	20,83%	75,00%	79,17%	70,83%	91,67%	58,33%	50,00%	91,67%	45,83%	58,33%	72,29%
10	Ойыл ауданы	81,62%	75,07%	91,19%	97,56%	73,61%	72,87%	37,39%	91,38%	48,73%	57,60%	76,51%
11	Қобда ауданы	68,59%	32,80%	64,96%	77,60%	71,83%	24,60%	35,23%	53,75%	37,67%	25,24%	56,75%
12	Хромтау ауданы	73,06%	83,40%	80,60%	83,96%	66,88%	62,95%	59,82%	61,67%	59,58%	52,85%	76,59%
13	Шалқар ауданы	80,00%	88,89%	53,33%	93,33%	33,33%	62,22%	46,67%	33,33%	48,89%	46,67%	66,22%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

7-кесте. «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (күрделілік деңгейлері бойынша: төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар, 4-сынып)

Сұрақ №	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)	Білім алушылар неден қиналды	Негізгі мәселе
Q1	Сандар және шамалар	3.1.1.3 – үш таңбалы сандардың разрядтық және кластық құрамын анықтау	Бірліктер, ондықтар және жүздіктер разрядтарын анықтауда қателіктер жіберді; санды разрядтық қосылғыштарға жіктеуде қиындықтар болды; санның класын жиі қате атады	Сандардың разрядтық және кластық құрылымы туралы түсініктер цифрлардың орнын ескере отырып жеткіліксіз қалыптасқан
Q2	Сандар және шамалар	3.1.1.1 – 1000 шегіндегі сандардың жасалуын түсіну	Натурал сандар қатарында санның орнын дұрыс анықтай алмады; кері санауда қиналды; санды разрядпен сәйкестендіруде қателіктер жіберді	Санау дағдылары мен сандық қатарда бағдарланудың тұрақсыздығы
Q3	Сандар және шамалар	2.1.1.1 – 100 шегіндегі сандардың жасалуын түсіну	Сандардың реттілігін анықтауда қателіктер жіберді, ондықтармен санауда шатасты; кейбір сандарды өткізіп алды	Санау дағдыларының сандық байланыстарды түсінбей, формалды меңгерілуі
Q4	Сандар және шамалар	4.1.1.1 – көптаңбалы сандардың жасалуын түсіну	Көптаңбалы сандардың разрядтары мен кластары бойынша анықтауда, үлкен сандарды салыстыруда қиындықтарға тап болды; ауызша және жазбаша тапсырмаларда қателіктер жіберді	Көптаңбалы сандардың разрядтық-кластық құрылымы туралы түсініктердің жеткіліксіз дамуы
Q5	Сандар және шамалар	2.1.2.2 – көбейту мен бөлудің өзара байланысын түсіну	Амалдардың компоненттері мен нәтижелері арасындағы байланысты орната алмады; кері амалдар арқылы тексеруде қиналды; бөлуге арналған қарапайым есептерді құрастыруда қателесті	Арифметикалық амалдардың өзара байланысын жеткіліксіз түсіну
Q6	Сандар және шамалар	3.1.1.5 – үлестерді құрастыру, оқу және салыстыру	Бөлшекті бүтіннің бір бөлігі ретінде түсінуде, алым мен бөлімді анықтауда қателіктер жіберді; үлестерді салыстыруда және тең бөлшектерді тануда қиналды	Бөлшектер туралы көрнекі-мағыналық деңгейдегі түсініктердің әлсіз қалыптасуы
Q7	Сандар және шамалар	4.1.1.3 – көптаңбалы сандардың разрядтық құрамы	Разрядтар мен кластарды талдауда қателіктер жіберді, сандарды разрядтарға жіктеуде қиналды; разрядтың шамасын дұрыс анықтай алмады	Көптаңбалы сандармен саналы жұмыс істеу деңгейінің төмендігі
Q8	Геометрия элементтері	3.3.2.1 – геометриялық фигураларды салу	Фигураларды дәл салуда, қиылысу аймақтарын анықтауда қиындықтар болды;	Кеңістіктік және графикалық ойлаудың жеткіліксіз дамуы

			өлшеу мен бұрыштарды салуда дәлсіздіктер жіберді	
Q9	Геометрия элементтері	3.3.3.1 – нүктелердің орналасуын анықтау	Нүктелердің координаталарын анықтауда, осьтерді дұрыс оқуда қателіктер жіберді; жазықтықта өзара орналасуды көрсету қиын болды	Жазықтықта бағдарлану дағдыларының әлсіз қалыптасуы
Q10	Сандар және шамалар	3.1.2.1 – бөлшекті, санның квадратын және кубын түсіну	Бөлшекті бүтіннің бөлігі мен бөлінді ретінде шатастырды; квадрат пен кубты есептеуде қателіктер жіберді; ауызша және жазбаша тапсырмаларда қиындықтар болды	Абстрактілі сандық ұғымдарды жеткіліксіз түсіну
Q11	Геометрия элементтері	3.3.1.1 – геометриялық фигураларды тану	Дөңгелек пен шеңберді ажыратуда, симметриялы фигураларды және көпбұрыштарды анықтауда қателіктер жіберді	Терминдерді формалды білу, берік визуалды бейненің болмауы
Q12	Сандар және шамалар	4.1.3.1 – көлемді өлшеу	Өлшем бірліктерін таңдауда, өлшеу құралдарын дұрыс қолданбауда қателіктер жіберді; практикалық өлшеулерде қиындықтар болды	Өлшем бірліктерінің өзара қатынасын жеткіліксіз түсіну
Q13	Сандар және шамалар	4.1.3.2 – аудан мен көлем шамаларын өлшеу	Өлшем бірліктерін түрлендіруде, аудан мен көлемді есептеуде қателіктер жіберді; әртүрлі бірліктермен берілген шамаларды қосу және азайтуда шатасты	Практикалық өлшеу дағдыларының жеткіліксіз қалыптасуы
Q14	Сандар және шамалар	4.1.3.3 – шамаларды салыстыру және олармен амалдар орындау	Әртүрлі бірліктермен берілген шамаларды салыстыруда, есептеулерде қателіктер жіберді; екі қадамды есептерді шешуде қиналды	Шамалар туралы білім мен арифметикалық амалдарды біріктіре қолданудың әлсіздігі
Q15	Жиындар, логика элементтері	4.4.3.1 – тізбектердегі заңдылықтарды анықтау	Тізбектегі заңдылықтарды анықтай алмады, жалғасын кездейсоқ таңдады; логикалық негіздеуде қиналды	Логикалық және аналитикалық ойлаудың жеткіліксіз дамуы
Q16	Сандар және шамалар	4.1.1.2 – сандарды оқу, салыстыру және дөңгелектеу	Дөңгелектеу кезінде, сандарды разрядтар бойынша салыстыруда қателіктер жіберді; разрядтың мәнін түсінуде қиындықтар болды	Көптаңбалы сандармен орындалатын амалдарды саналы түсінудің жеткіліксіздігі

Q17	Математикалық модельдеу	2.5.1.8 – есептерді шешуді модельдеу	Есеп шартын өрнек немесе теңдеу түрінде дұрыс жаза алмады, айнымалыларды қалдырды; формализацияда қиналды	Математикалық модельдеу дағдыларының әлсіз дамуы
Q18	Математикалық модельдеу	4.5.1.9 – қозғалысқа берілген есептер	Шешу тәсілін таңдауда қателесті; жылдамдық, уақыт немесе қашықтықты дұрыс есептей алмады; барлық деректерді ескермеді	Жылдамдық, уақыт және қашықтық арасындағы тәуелділікті жеткіліксіз түсіну
Q19	Математикалық модельдеу	3.5.1.5 – жанама сұрақтары бар есептер	Есеп шартын толық талдамады, аралық қадамдарды өткізіп алды; көпқадамды есептеулерде қателіктер жіберді	Есеп шартын талдау дағдыларының жеткіліксіз қалыптасуы
Q20	Математикалық модельдеу	4.5.1.2 – шамалар арасындағы тәуелділіктер	Функционалдық тәуелділіктерді анықтауда қиналды; шамаларды формула арқылы байланыстыра алмады; графиктік бейнелеуде қателіктер жіберді	Білімді практикалық-бағдарланған жағдаяттарда қолдану дағдысының жеткіліксіз дамуы

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысының 4-сыныптарындағы «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыты бойынша көрсеткіштер республикалық орташа деңгейден төмен екенін және себеп-салдарлық байланыстарды түсіндіруді, білімді практикалық жағдаяттарда қолдануды және табиғи құбылыстарды түсіндіруді талап ететін тапсырмаларды орындауда тұрақты қиындықтардың бар екенін көрсетеді. Облыс бойынша тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылық көрсеткіші 47,3%-ды құрады, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (50,9%) төмен.

Тапсырмалардың күрделілік деңгейлері:

➤ Базалық деңгейде тапсырмаларды орындау табыстылығы 48,7%-ды құрайды. Бұл мазмұнның тіпті элементарлық түсініктер деңгейінде де үзік-үзік меңгерілгенін көрсетеді. Әсіресе тірі табиғат және адам ағзасына қатысты тақырыптарда қиындықтар байқалады.

➤ Орта деңгейде нәтижелілік көрсеткіші 50,7%-ды құрайды. Ең күрделі тапсырмалар ретінде табиғи үдерістерді түсіндіру, модельдермен жұмыс істеу және нысандар мен құбылыстар арасындағы өзара байланыстарды анықтауға бағытталған тапсырмалар айқындалды.

➤ Жоғары күрделілік деңгейінде табыстылық көрсеткіші 36,4%-ды құрайды. Бұл зерттеушілік дағдылардың, бақылау нәтижелерін интерпретациялау және білімді практикалық-бағдарланған жағдаяттарда қолдану қабілеттерінің жеткіліксіз қалыптасқанын көрсетеді.

Осылайша, 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері Ақтөбе облысының 4-сыныптарында жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша фактілік материалды игеру салыстырмалы түрде жақсы болғанымен, зерттеушілік және түсіндірмелік дағдылардың жеткілікті деңгейде қалыптаспағанын айқындайды. Негізгі олқылықтар талдау, модельдеу және білімді практикалық контексте қолданумен байланысты орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда шоғырланған. Бұл бастауыш білім беру деңгейінде тәжірибелік, зерттеушілік және практикалық-бағдарланған оқыту компонентін жүйелі түрде күшейтуді талап етеді.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық құрылымын нақтылау және анықталған олқылықтарды егжей-тегжейлі сипаттау мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, олардың орындалу табыстылығы, сәйкес оқу мақсаттары және негізгі тақырыптық қиындық аймақтары жүйеленген, сондай-ақ дұрыс жауаптардың жиынтық үлесі негізінде аудандық талдау берілген. Ұсынылған деректер нәтижелердің жалпы сипаттамасынан жаратылыстану-ғылыми ойлаудың нақты компоненттерін талдауға көшуге мүмкіндік береді және бастауыш сынып білім алушыларының түсіндірмелік әрі аналитикалық дайындық деңгейін арттыруға бағытталған нысаналы басқарушылық және әдістемелік шешімдерді әзірлеуге негіз болады (8–10-кестелер).

8-кесте. «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыты бойынша қиындық аймақтары (Ақтөбе облысы, 4-сыныптар)

Сұрақ №	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)
Q1	базалық	1-бөлім: Мен – зерттеушімін	1.1 Ғылым мен зерттеушілердің рөлі	3.1.1.1 – ең маңызды ғылыми жаңалықтар және олардың адамның күнделікті өміріне әсері туралы әңгімелеу
Q2	орта	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.1 Заттардың түрлері	4.3.1.1 – заттардың қасиеттеріне сәйкес қолданылу салаларын анықтау
Q3	күрделі	1-бөлім: Мен – зерттеушімін	1.2 Табиғатты тану әдістері	3.1.2.4 – жүргізілген тәжірибенің нәтижелерін жоспар бойынша диаграммалар түрінде тіркеу, қорытынды жасау
Q4	күрделі	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.2 Ауа	3.3.2.1 – ауаның құрамын сипаттау
Q5	базалық	2-бөлім: Тірі табиғат	2.1 Өсімдіктер	3.2.1.1 – фотосинтез үдерісінде өсімдіктердің оттегі бөлуін түсіндіру
Q6	күрделі	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.3 Су	3.3.3.1 – тірі ағзалар мен өлі табиғатта судың болуын түсіндіру
Q7	күрделі	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.4 Табиғи ресурстар	4.3.4.2 – Қазақстанның негізгі пайдалы қазбаларының кен орындарын картадан көрсету
Q8	орта	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.4 Жылу	4.5.4.1 – әртүрлі материалдардың жылу өткізгіштігін зерттеу
Q9	күрделі	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.5 Электр	3.5.5.1 – электр энергиясының көздерін анықтау
Q10	орта	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	4.1 Жер	3.4.1.1 – Жердің қабаттарын түсіндіру және графикалық түрде бейнелеу
Q11	орта	4-бөлім: Жер және Ғарыш	4.2 Ғарыш	4.4.2.1 – ғарыштың Жердегі өмірге әсерін анықтау
Q12	орта	2-бөлім: Тірі табиғат	2.2 Жануарлар	3.2.2.1 – жануарлардың түрлерін сипаттау
Q13	орта	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.5 Электр	3.5.5.3 – қарапайым электр тізбектерін сызба түрінде көрсету
Q14	базалық	4-бөлім: Жер және Ғарыш	4.3 Кеңістік және уақыт	2.4.3.1 – уақытты өлшеудің негізгі бірліктерін ажырату
Q15	күрделі	4-бөлім: Жер және Ғарыш	4.3 Кеңістік және уақыт	4.4.3.1 – Жердің орбиталық айналуын және оның салдарын түсіндіру

Q16	орта	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.1 Күштер және қозғалыс	3.5.1.1 – серпімділік күшін зерттеу және оның көріністеріне мысалдар келтіру
Q17	орта	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.2 Жарық	4.5.2.2 – жарықтың қасиеттерін (шағылу, жұтылу) зерттеу және түсіндіру
Q18	базалық	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.6 Магнетизм	2.5.6.1 – магниттердің қолданылу салаларын сипаттау
Q19	орта	5-бөлім: Табиғат физикасы	5.3 Дыбыс	3.5.3.1 – дыбыс қаттылығының қашықтыққа тәуелділігін түсіндіру
Q20	базалық	2-бөлім: Тірі табиғат	2.3 Адам	3.2.3.3 – адамның тыныс алу жүйесін және оның ағзадағы рөлін сипаттау

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

9-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (4-сынып, 1–10-сұрақтар)

№ п/п	Аудан	Q 1 (%)	Q 2 (%)	Q 3 (%)	Q 4 (%)	Q 5 (%)	Q 6 (%)	Q 7 (%)	Q 8 (%)	Q 9 (%)	Q 10 (%)
1	Әйтеке би ауданы	39,13%	82,61%	26,09%	73,91%	82,61%	47,83%	17,39%	13,04%	56,52%	65,22%
2	Ақтөбе қаласы	41,65%	60,91%	60,26%	61,29%	71,91%	36,80%	37,28%	51,62%	51,54%	75,96%
3	Алға ауданы	8,98%	18,52%	47,54%	43,73%	49,94%	31,39%	9,51%	11,07%	38,95%	45,94%
4	Байғанин ауданы	92,74%	80,65%	61,31%	61,31%	95,16%	19,35%	36,28%	34,85%	36,13%	92,74%
5	Ырғыз ауданы	36,46%	63,88%	27,26%	42,93%	78,53%	33,25%	36,58%	53,17%	46,33%	85,85%
6	Қарғалы ауданы	66,67%	66,67%	58,33%	75,00%	79,17%	54,17%	50,00%	50,00%	79,17%	91,67%
7	Мәртөк ауданы	27,59%	37,93%	55,17%	75,86%	51,72%	17,24%	17,24%	34,48%	31,03%	55,17%
8	Мұғалжар ауданы	84,78%	60,87%	23,91%	17,39%	91,30%	13,04%	80,43%	73,91%	26,09%	78,26%
9	Темір ауданы	23,08%	15,38%	15,38%	30,77%	76,92%	15,38%	15,38%	46,15%	38,46%	76,92%
10	Ойыл ауданы	14,56%	61,29%	61,40%	56,80%	82,31%	48,68%	7,61%	52,01%	59,03%	95,87%
11	Қобда ауданы	43,89%	66,55%	65,22%	46,68%	67,14%	31,27%	46,37%	45,51%	43,35%	69,91%
12	Хромтау ауданы	56,96%	56,21%	60,60%	38,76%	56,96%	47,43%	14,56%	46,04%	39,40%	72,27%
13	Шалқар ауданы	21,62%	56,76%	54,05%	59,46%	67,57%	37,84%	8,11%	13,51%	32,43%	75,68%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

9-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (4-сынып, 11–20-сұрақтар және қорытынды көрсеткіш)

№ п/п	Аудан	Q11	Q12	Q13	Q14	Q15	Q16	Q17	Q18	Q19	Q20	Нәтиже
1	Әйтеке би ауданы	34,78%	43,48%	21,74%	78,26%	30,43%	47,83%	47,83%	47,83%	73,91%	4,35%	46,74%
2	Ақтөбе қаласы	40,92%	48,87%	31,92%	68,90%	26,41%	37,30%	55,87%	42,43%	70,79%	41,42%	50,70%
3	Алға ауданы	18,24%	45,18%	12,21%	53,07%	46,00%	10,57%	44,72%	27,92%	85,12%	9,34%	32,90%
4	Байғанин ауданы	30,01%	65,15%	29,02%	75,96%	2,42%	50,50%	73,54%	0,00%	87,91%	2,42%	51,37%
5	Ырғыз ауданы	24,38%	29,71%	43,48%	44,88%	16,10%	16,02%	65,39%	37,15%	78,51%	6,35%	43,31%
6	Қарғалы ауданы	70,83%	29,17%	45,83%	87,50%	70,83%	62,50%	58,33%	70,83%	75,00%	66,67%	65,42%
7	Мәртөк ауданы	24,14%	48,28%	3,45%	79,31%	20,69%	62,07%	31,03%	6,90%	68,97%	31,03%	38,97%
8	Мұғалжар ауданы	26,09%	78,26%	45,65%	17,39%	41,30%	15,22%	89,13%	4,35%	71,74%	15,22%	47,72%
9	Темір ауданы	23,08%	7,69%	30,77%	69,23%	7,69%	46,15%	30,77%	100,00%	76,92%	7,69%	37,69%
10	Ойыл ауданы	23,80%	50,40%	12,48%	69,22%	33,00%	28,00%	45,21%	32,59%	69,89%	37,66%	47,09%
11	Қобда ауданы	34,70%	52,70%	36,37%	57,27%	11,66%	17,20%	60,32%	47,47%	72,96%	37,69%	47,71%
12	Хромтау ауданы	29,98%	57,71%	38,65%	73,02%	18,95%	45,29%	52,57%	73,66%	64,99%	32,12%	48,81%
13	Шалқар ауданы	35,14%	45,95%	5,41%	37,84%	51,35%	27,03%	27,03%	32,43%	72,97%	24,32%	39,32%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

10-кесте. «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (күрделілік деңгейлері бойынша: төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар, 4-сынып)

Сұрақ №	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)	Білім алушылар неден қиналды	Негізгі мәселе
Q1	1-бөлім: Мен – зерттеушімін	3.1.1.1 – маңызды ғылыми жаңалықтар және олардың күнделікті өмірге әсері туралы айту	Нақты жаңалықтарды атауда, түсіндірудің логикалық ретін сақтауда қиналды; өмірлік мысалдармен байланыстырмады	Ғылыми-тарихи ақпаратты талдау және ғылымды күнделікті өмірмен байланыстыру дағдылары жеткіліксіз
Q2	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	4.3.1.1 – заттардың қасиеттеріне сәйкес қолданылу салаларын анықтау	Заттарды практикалық қолданылуымен сәйкестендіруде және таңдауды негіздеуде қателіктер жіберді	Заттардың қасиеттерін түсіну әлсіз, білімді жүйелеу жеткіліксіз

Q3	1-бөлім: Мен – зерттеушімін	3.1.2.4 – тәжірибе нәтижелерін диаграмма түрінде тіркеу, қорытынды жасау	Графиктер мен диаграммаларды құруда, деректерді түсіндіруде қиналды, қорытындылар үстірт	Эксперименттік деректермен жұмыс істеу дағдылары әлсіз, зерттеу логикасы толық қалыптаспаған
Q4	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.3.2.1 – ауаның құрамын сипаттау	Атмосфера құрамындағы газдарды толық ағай алмады, олардың рөлін түсіндіруде қиындықтар болды	Атмосфера құрамы туралы білімнің жүйесіздігі
Q5	2-бөлім: Тірі табиғат	3.2.1.1 – фотосинтез кезінде оттектің бөлінуін түсіндіру	Фотосинтез кезеңдерін түсіндіруде, терминдерді қолдануда қателіктер жіберді	Биологиялық үдерістерді түсіну жеткіліксіз
Q6	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.3.3.1 – тірі және өлі табиғаттағы судың рөлін түсіндіру	Судың қызметтерін сипаттауда және экожүйедегі рөлін түсіндіруде қиналды	Су айналымы мен су функциялары туралы ғылыми түсініктер әлсіз
Q7	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	4.3.4.2 – Қазақстанның пайдалы қазбаларының кен орындарын картадан көрсету	Картада бағдарлануда, ресурстарды дәл орналастыруда қателіктер жіберді	Кеңістіктік ойлау және географиялық құзыреттілік жеткіліксіз
Q8	5-бөлім: Табиғат физикасы	4.5.4.1 – материалдардың жылу өткізгіштігін зерттеу	Тәжірибе жүргізуде, температураны өлшеуде және нәтижелерді түсіндіруде қиналды	Эксперименттік жұмыс дағдылары мен жылу үдерістерін түсіну әлсіз
Q9	5-бөлім: Табиғат физикасы	3.5.5.1 – электр энергиясының көздерін анықтау	Электр энергиясы көздерін жіктеуде, жұмыс принципін түсіндіруде қателіктер жіберді	Энергия көздері туралы базалық түсініктер жеткіліксіз
Q10	3-бөлім: Заттар және олардың қасиеттері	3.4.1.1 – Жердің қабаттарын түсіндіру және графикалық бейнелеу	Жер қабаттарын дұрыс бейнелеуде, олардың арақатынасын көрсетуінде қиындықтар болды	Кеңістіктік түсініктер мен планета құрылысы туралы білім әлсіз
Q11	4-бөлім: Жер және Ғарыш	4.4.2.1 – ғарыштың Жердегі өмірге әсерін анықтау	Ғарыш факторларының әсерін үстірт түсіндірді	Жер мен ғарыш арасындағы өзара байланыстарды түсіну жеткіліксіз
Q12	2-бөлім: Тірі табиғат	3.2.2.1 – жануарлар типтерін сипаттау	Жануарларды жіктеуде және белгілерін анықтауда қателіктер жіберді	Биологиялық жүйелеу дағдылары әлсіз
Q13	5-бөлім: Табиғат физикасы	3.5.5.3 – қарапайым электр тізбектерін сызба түрінде көрсету	Сызбаларды дұрыс құра алмады, элементтерді қате қосты	Электр тізбектерін визуализациялау дағдылары жеткіліксіз

Q14	4-бөлім: Жер және Ғарыш	2.4.3.1 – уақыт өлшем бірліктерін ажырату	Уақыт бірліктерін түрлендіруде және салыстыруда қателіктер жіберді	Уақыт өлшемдері туралы практикалық түсініктер әлсіз
Q15	4-бөлім: Жер және Ғарыш	4.4.3.1 – Жердің орбиталық айналуын және оның салдарын түсіндіру	Күн мен түннің ауысуын, ось еңкеюін түсіндіруде қиналды	Астрономиялық және кеңістіктік түсініктер жеткіліксіз
Q16	5-бөлім: Табиғат физикасы	3.5.1.1 – серпімділік күшін зерттеу	Тәжірибе жүргізуде және күштің әсерін түсіндіруде қателіктер жіберді	Физикалық заңдылықтарды практикалық қолдану әлсіз
Q17	5-бөлім: Табиғат физикасы	4.5.2.2 – жарықтың қасиеттерін зерттеу	Шағылу мен жұтылуды бақылау және түсіндіруде қиналды	Физикалық құбылыстарды бақылау және талдау дағдылары жеткіліксіз
Q18	5-бөлім: Табиғат физикасы	2.5.6.1 – магниттердің қолданылу салаларын сипаттау	Магниттердің қолданылуын және әрекет принципін түсіндіруде қателіктер жіберді	Магнетизм туралы базалық түсініктер әлсіз
Q19	5-бөлім: Табиғат физикасы	3.5.3.1 – дыбыс қаттылығының қашықтыққа тәуелділігін түсіндіру	Дыбыс заңдылықтарын түсіндіруде және формулаларды қолдануда қиналды	Акустикалық құбылыстар туралы түсініктер жеткіліксіз
Q20	2-бөлім: Тірі табиғат	3.2.3.3 – тыныс алу жүйесін және оның рөлін сипаттау	Тыныс алу мүшелерін және олардың қызметін сипаттауда қателіктер жіберді	Физиологиялық үдерістер туралы білімнің жеткіліксіздігі

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

3-ТАРАУ. ТЕСТІЛЕУ БАҒЫТТАРЫ БОЙЫНША 9-СЫНЫПТЫ ББЖМ НӘТИЖЕЛЕРІНЕ ШОЛУ

9-сынып ББЖМ-нің негізгі нәтижелері / оқыту тілі/білім беру ұйымдарының орналасқан жері / білім беру ұйымдарының түрі/ ең жоғары және ең төмен нәтижелерді бөлу / тестілеу бағыттары бойынша 9-сыныпты ББЖМ қорытындылары: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы

Ақтөбе облысының 9-сынып білім алушылары арасында өткізілген 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері функционалдық сауаттылықтың барлық негізгі бағыттары бойынша республикалық орташа деңгейден төмен көрсеткіштерді айқындайды. Бұл негізгі орта білім деңгейінде оқу, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың қалыптасуында тұрақты олқылықтардың бар екенін көрсетеді. Өңір бойынша 9-сыныптардағы жалпы орташа көрсеткіш 472 балды құрады, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (498 балл, айырмашылық – 26 балл) төмен. Алынған деректер Ақтөбе облысын негізгі орта білім деңгейі бойынша нәтижелері орташа деңгейден біршама төмен өңірлер қатарына жатқызуға мүмкіндік береді. Аталған жағдай осы деңгейде әдістемелік және басқарушылық қолдауды күшейту қажеттігін өзектендіреді.

Оқу сауаттылығы

➤ Өңір бойынша жалпы орташа көрсеткіш – 468 балл. (Қазақстан Республикасы – 507 балл, айырмашылық – 39 балл).

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілінде – 461 балл;
- орыс тілінде – 481 балл.

Орыс тілінде білім алушылардың көрсеткіші 20 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының орналасуы бойынша:

- қалалық мектептер – 460 балл;
- ауылдық мектептер – 509 балл.

Ауылдық мектептердің нәтижесі қалалық мектептерден 49 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының түрлері бойынша:

- ОСШ – 547 балл (қаз. – 561, орыс. – 527);
- гимназиялар, мектеп-гимназиялар – 535 балл (қаз. – 538, орыс. – 533);
- ШЖМ – 500 балл (қаз. – 501, орыс. – 490).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелер:

- ең жоғары нәтиже – ОСШ (қазақ тілінде оқыту) – 561 балл;
- ең төмен нәтиже – ШЖМ (орыс тілінде оқыту) – 490 балл.

Математикалық сауаттылық

➤ Өңір бойынша жалпы орташа көрсеткіш – 481 балл. (Қазақстан Республикасы – 493 балл, айырмашылық – 12 балл).

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілінде – 499 балл;
- орыс тілінде – 443 балл.

Қазақ тілінде білім алушылардың көрсеткіші 56 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының орналасуы бойынша:

- қалалық мектептер – 460 балл;
- ауылдық мектептер – 509 балл.

Ауылдық мектептер қалалық мектептерден 49 балға озық.

Білім беру ұйымдарының түрлері бойынша:

- ОСШ – 622 балл (қаз. – 628, орыс. – 619);
- гимназия, мектеп-гимназия – 525 балл (қаз. – 521, орыс. – 575);
- ШЖМ – 527 балл (қаз. – 528, орыс. – 516).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелер:

- ең жоғары нәтиже – ОСШ (қазақ тілінде оқыту) – 628 балл;
- ең төмен нәтиже – ШЖМ (орыс тілінде оқыту) – 516 балл.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық

➤ Өңір бойынша жалпы орташа көрсеткіш – 469 балл. (Қазақстан Республикасы – 495 балл, айырмашылық – 26 балл).

Оқыту тілі бойынша:

- қазақ тілінде – 477 балл;
- орыс тілінде – 450 балл.

Қазақ тілінде білім алушылардың көрсеткіші 27 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының орналасуы бойынша:

- қалалық мектептер – 460 балл;
- ауылдық мектептер – 509 балл.

Ауылдық мектептердің нәтижесі қалалық мектептерден 49 балға жоғары.

Білім беру ұйымдарының түрлері бойынша:

- ОСШ – 566 балл (қаз. – 575, орыс. – 539);
- гимназия, мектеп-гимназия – 526 балл (қаз. – 524, орыс. – 520);
- ШЖМ – 507 балл (қаз. – 509, орыс. – 491).

Ең жоғары және ең төмен нәтижелер:

- ең жоғары нәтиже – ОСШ (қазақ тілінде оқыту) – 575 балл;
- ең төмен нәтиже – ШЖМ (орыс тілінде оқыту) – 491 балл.

Оқу сауаттылығы

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша 9-сыныптарындағы «Оқу сауаттылығы» бағыты республикалық орташа деңгейден төмен көрсеткіштерді көрсетеді және мәтіндік ақпаратты талдау, интерпретациялау және салыстыруды талап ететін тапсырмаларды орындауда тұрақты қиындықтардың бар екенін айғақтайды. Тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылық көрсеткіші шамамен 52,2 %, бұл ҚР бойынша орташа көрсеткіштен (60,1 %) төмен.

Тапсырмалардың күрделілік деңгейлері:

➤ Базалық деңгейде тапсырмаларды орындау табыстылығы 66,7 %-ды құрайды. Бұл білім алушыларда мәтіндегі ашық берілген ақпаратты табу және мәтіннің тура мағынасын түсінуге қатысты бастапқы оқу дағдыларының салыстырмалы түрде қалыптасқанын көрсетеді.

➤ Орта деңгейде нәтижелілік көрсеткіші 47,1 %-ға дейін төмендейді. Ең үлкен қиындықтар мағыналық байланыстарды интерпретациялау, мәтіннің тақырыбы мен мақсатын анықтау, сондай-ақ стильдік және жанрлық ерекшеліктерді тану тапсырмаларында байқалады.

➤ Жоғары күрделілік деңгейінде табыстылық көрсеткіші 57,7 %-ды құрайды. Бұл авторлық позицияны талдау, имплицитті (жасырын) ақпаратпен жұмыс істеу және мәтіндерді салыстырмалы талдау тапсырмаларын орындауда айқын қиындықтардың бар екенін көрсетеді.

Жекелеген оқу мақсаттары бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелерін талдау 9-сынып білім алушыларында мәтін құрылымын түсіну және ашық берілген ақпаратты анықтау дағдыларының салыстырмалы түрде жақсы қалыптасқанын көрсетеді. Негізгі ақпаратты айқындауға бағытталған базалық деңгейдегі тапсырмалар жеткілікті деңгейде меңгерілген, бұл оқу стратегияларының бастапқы деңгейде игерілгенін білдіреді. Жалпы алғанда, 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері Ақтөбе облысының 9-сыныптарында оқыту үдерісінде репродуктивті жұмыс түрлерінен аналитикалық және интерпретациялық оқуды жүйелі дамытуға бағытталған тәсілдерге басымдық беру қажеттігін көрсетеді. Бұл әртүрлі мәтін түрлерімен, стильдік және жанрлық ерекшеліктермен жұмыс істеуді, сондай-ақ білім алушылардың мәтіндік ақпаратты мағыналық талдау және салыстыру дағдыларын қалыптастыруды қамтуы тиіс.

Оқу сауаттылығы құрылымын нақтылау және анықталғанолқылықтарды егжей-тегжейлі сипаттау мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, олардың орындалу табыстылығы, сәйкес оқу мақсаттары және негізгі тақырыптық қиындық аймақтары жүйеленген, сондай-ақ дұрыс жауаптардың жиынтық үлесі негізінде аудандық талдау берілген. Ұсынылған деректер нәтижелердің жалпы сипаттамасынан оқу сауаттылығының қалыптасу деңгейін терең талдауға көшуге мүмкіндік береді және білім алушылардың түсіндірмелік әрі аналитикалық дайындық компоненттерін күшейтуге бағытталған нысаналы басқарушылық және әдістемелік шешімдерді әзірлеуге негіз болады (11–13-кестелер).

11-кесте. 9-сынып бойынша «Оқу сауаттылығы» бағыты тапсырмаларының құрылымы және мазмұндық сипаттамасы

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)
Q1	базалық	Ақпаратты түсіну	6.2.1.1 – мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру
Q2	базалық		7.2.1.1 – мәтіндік және графиктік (кесте, диаграмма, сурет, шартты белгілер) ақпаратты интерпретациялау
Q3	орта	Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану	8.2.2.1 – публицистикалық және ғылыми стиль ерекшеліктерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану
Q4	орта		9.2.2.1 – қазақ тілі стильдері мен шешендік сөздің түрлерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану
Q5	орта	Мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату	8.2.3.1 – мақала, аннотация, презентация құрылымы мен ресімделуі арқылы жанрлық ерекшеліктерін ажырату
Q6	базалық	Ақпаратты түсіну	6.2.1.1 – мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру
Q7	базалық		7.2.1.1 – мәтіндік және графиктік (кесте, диаграмма, сурет, шартты белгілер) ақпаратты интерпретациялау
Q8	орта	Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану	8.2.2.1 – публицистикалық және ғылыми стиль ерекшеліктерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану
Q9	орта		9.2.2.1 – қазақ тілі стильдері мен шешендік сөздің түрлерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану
Q10	орта	Мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату	8.2.3.1 – мақала, аннотация, презентация құрылымы мен ресімделуі арқылы жанрлық ерекшеліктерін ажырату
Q11	орта		9.2.3.1 – мақала, аннотация, презентация, тұжырымдамалар мен тезистердің құрылымы және ресімделуі арқылы жанрлық ерекшеліктерін ажырату
Q12	күрделі	Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау	8.2.4.1 – тақырыбы ұқсас ғылыми және публицистикалық стильдегі мәтіндердің тақырыбын, түрін (әңгімелеу, сипаттау, талқылау), құрылымын салыстыра талдау
Q13	күрделі		9.2.4.1 – әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау
Q14	күрделі		9.2.4.1 – әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау
Q15	күрделі		9.2.4.1 – әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

12-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Оқу сауаттылығы» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып)

№ п/п	Аудан	Q 1 (%)	Q 2 (%)	Q 3 (%)	Q 4 (%)	Q 5 (%)	Q 6 (%)	Q 7 (%)	Q 8 (%)	Q 9 (%)	Q 10 (%)	Q 11 (%)	Q 12 (%)	Q 13 (%)	Q 14 (%)	Q 15 (%)	Нәтиже (%)
1	Әйтекеби ауданы	69,57 %	89,13 %	10,87 %	71,74 %	41,30 %	91,30 %	73,91 %	26,09 %	95,65 %	58,70 %	67,39 %	58,70 %	52,17 %	30,43 %	93,48 %	62,03 %
2	Ақтөбе қаласы	74,19 %	74,54 %	59,75 %	45,08 %	20,03 %	70,15 %	54,61 %	54,17 %	66,53 %	34,86 %	43,89 %	62,21 %	76,82 %	25,75 %	76,71 %	55,95 %
3	Алға ауданы	27,70 %	75,25 %	12,74 %	69,06 %	15,08 %	82,70 %	70,78 %	15,23 %	88,93 %	65,90 %	15,86 %	40,50 %	71,11 %	17,71 %	74,35 %	49,53 %
4	Байғанин ауданы	77,14 %	24,89 %	41,22 %	60,81 %	16,33 %	57,55 %	35,92 %	80,41 %	44,49 %	45,72 %	60,81 %	51,02 %	84,90 %	16,33 %	93,47 %	52,73 %
5	Ырғыз ауданы	77,36 %	90,66 %	50,86 %	66,77 %	45,94 %	76,99 %	46,11 %	44,32 %	36,16 %	48,68 %	53,15 %	59,46 %	66,35 %	15,64 %	84,63 %	57,54 %
6	Қарғалы ауданы	100%	100%	0%	100%	0%	100%	100%	0%	100%	0%	100%	100%	100%	100%	100%	73,33 %
7	Мәртөк ауданы	75,57 %	83,46 %	15,79 %	59,02 %	0,00%	76,32 %	83,46 %	33,08 %	92,11 %	33,84 %	16,54 %	25,19 %	50,38 %	0%	76,32 %	48,07 %
8	Мұғалжар ауданы	100%	94,40 %	97,20 %	94,40 %	7,66%	91,85 %	2,80%	94,40 %	58,03 %	72,02 %	21,90 %	80,66 %	72,02 %	86,74 %	100%	71,61 %
9	Темір ауданы	66,67 %	77,78 %	77,78 %	11,11 %	94,44 %	72,22 %	22,22 %	77,78 %	5,56%	72,22 %	88,89 %	88,89 %	88,89 %	55,56 %	94,44 %	66,30 %
10	Ойыл ауданы	79,21 %	90,73 %	65,86 %	96,40 %	19,20 %	95,24 %	87,32 %	67,93 %	95,24 %	47,07 %	52,50 %	69,45 %	95,49 %	66,35 %	94,57 %	74,84 %
11	Қобда ауданы	54,74 %	71,06 %	61,44 %	27,44 %	26,98 %	44,05 %	44,00 %	83,73 %	14,16 %	32,00 %	48,37 %	34,15 %	70,72 %	36,50 %	75,10 %	48,30 %
12	Хромтау ауданы	94,92 %	100%	94,92 %	45,70 %	36,35 %	59,02 %	53,05 %	73,36 %	87,13 %	35,54 %	10,16 %	66,81 %	90,29 %	61,29 %	81,60 %	66,01 %
13	Шалқар ауданы	45,00 %	60,00 %	30,00 %	100%	35,00 %	100%	95,00 %	40,00 %	95,00 %	60,00 %	70,00 %	95,00 %	80,00 %	65,00 %	95,00 %	71,00 %

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

13-кесте. 9-сынып бойынша «Оқу сауаттылығы» бағыты тапсырмаларын орындау нәтижелері (төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар)

№ сұрақ	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар нені орындай алмады	Негізгі мәселе
Q1	Оқу – Ақпаратты түсіну	6.2.1.1 – мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру	Негізгі және қосымша ақпаратты ажыратуда қателіктер жіберді, детальді ақпаратты мәтін контекстінде дұрыс түсіндіре алмады	Мәтін құрылымын жүйелі талдау дағдысының жеткіліксіздігі
Q2		7.2.1.1 – мәтіндік және графиктік ақпаратты интерпретациялау	Кесте, диаграмма, шартты белгілердегі ақпаратты мәтін мазмұнымен байланыстыруда қиындықтар болды	Ақпараттың әртүрлі форматтарын біріктіріп талдау дағдысының әлсіздігі
Q3	Оқу – Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану	8.2.2.1 – публицистикалық және ғылыми стиль ерекшеліктерін тілдік құралдар арқылы тану	Стильдік белгілерді ажыратуда және тілдік құралдардың қызметін анықтауда қателіктер жіберді	Функционалдық стильдерді терең түсінудің жеткіліксіздігі
Q4		9.2.2.1 – қазақ тілі стильдері мен шешендік сөз түрлерін тану	Стиль түрлерін және шешендік сөз үлгілерін нақты ажырата алмады	Стильдік талдау мен тілдік белгілерді жүйелеу дағдысының әлсіздігі
Q5	Оқу – Мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату	8.2.3.1 – жанрлық ерекшеліктерді құрылымы арқылы анықтау	Мақала, аннотация, презентация жанрларын құрылымдық белгілері бойынша дұрыс сараламады	Жанрлық құрылымды талдау дағдысының жеткіліксіздігі
Q6	Оқу – Ақпаратты түсіну	6.2.1.1 – негізгі және қосымша ақпаратты анықтау	Мәтіндегі детальді ақпаратты толық қамтымады, түсіндіруде дәлсіздік байқалды	Ақпаратты іріктеу және түсіндіру қабілетінің тұрақсыздығы
Q7		7.2.1.1 – графиктік ақпаратты интерпретациялау	Графиктік деректерді мәтін мазмұнымен байланыстыруда жүйесіздік байқалды	Интегративті талдау дағдысының жеткіліксіздігі

Q8	Оқу – Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану	8.2.2.1 – ғылыми және публицистикалық стильдерді тану	Қолданылған тілдік құралдардың стильдік қызметін анықтауда қателіктер болды	Тілдік талдау дағдысының үстірт қалыптасуы
Q9		9.2.2.1 – стильдік және шешендік ерекшеліктерді тану	Стильдік айырмашылықтарды дәлелмен негіздей алмады	Теориялық білімді мәтін талдауында қолдану дағдысының әлсіздігі
Q10	Оқу – Мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату	8.2.3.1 – жанрлық ерекшеліктерді анықтау	Жанрды ресімделуі мен құрылымы арқылы дәл анықтауда қателесті	Жанрлық саралау қабілетінің жеткіліксіздігі
Q11		9.2.3.1 – жанрлық ерекшеліктерді құрылым арқылы тану	Тезис, тұжырымдама сияқты мәтін түрлерін ажыратуда қиындықтар болды	Құрылымдық талдау мен терминологиялық түсініктің әлсіздігі
Q12	Оқу – Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау	8.2.4.1 – ғылыми және публицистикалық мәтіндерді салыстыру	Ұқсастықтары мен айырмашылықтарын жүйелі түрде анықтай алмады	Салыстырмалы талдау дағдысының жеткіліксіздігі
Q13		9.2.4.1 – әртүрлі стильдегі мәтіндерді салыстыру	Мәтіндердің қызметі мен құрылымын кешенді салыстыруда қиындықтар болды	Интегративті аналитикалық ойлаудың әлсіздігі
Q14		9.2.4.1 – мәтіндерді салыстыра талдау	Тақырып, құрылым және тілдік ерекшеліктерді бір мезгілде саралай алмады	Кешенді мәтіндік талдау қабілетінің жеткіліксіздігі
Q15		9.2.4.1 – әртүрлі стильдегі мәтіндерді салыстыру	Бірнеше мәтінді қатар талдауда жүйелілік сақталмады	Жоғары деңгейлі аналитикалық және синтездеу дағдысының әлсіздігі

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

Математикалық сауаттылық

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысының 9-сыныптарындағы «Математикалық сауаттылық» бағыты көрсеткіштері республикалық орташа деңгейге жақын болғанымен, орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларды орындауда тұрақты қиындықтардың бар екенін көрсетеді. Облыс бойынша тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылық көрсеткіші 51,1 %, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (52,9 %) төмен.

Тапсырмалардың күрделілік деңгейлері:

➤ Базалық деңгейде тапсырмаларды орындау табыстылығы 53,0 %-ды құрайды. Бұл білім алушылардың негізгі есептеу дағдыларының, стандартты арифметикалық амалдарды орындау және қарапайым математикалық нысандармен жұмыс істеу біліктерінің жалпы алғанда қалыптасқанын көрсетеді.

➤ Орта деңгейде нәтижелілік көрсеткіші 53,4 %-ды құрайды. Қиындықтар әсіресе алгебра және геометрия бөлімдеріндегі, өрнектерді түрлендіруді, тізбектермен, векторлармен және координаттармен жұмыс істеуді талап ететін тапсырмаларда байқалады. Бұл математикалық білімді жаңа немесе өзгертілген жағдайларда қолдану дағдыларының жеткілікті тұрақты еместігін көрсетеді.

➤ Жоғары күрделілік деңгейінде табыстылық көрсеткіші 44,5 %-ды құрайды. Бұл математикалық модельдеу, статистика және ықтималдық теориясы бойынша есептерді шешуде, деректерді интерпретациялауда және мәтіндік шартты математикалық модельге көшіруде айқын қиындықтардың бар екенін айғақтайды.

Жалпы алғанда, 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері Ақтөбе облысының 9-сыныптарында оқыту үдерісінде алгоритмдік және репродуктивті әрекеттерден гөрі математикалық модельдеу, деректерді талдау және практикалық-бағдарланған есептерді шешу дағдыларын дамытуға басымдық беру қажеттігін көрсетеді. Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмалар ерекше назарды талап етеді, сондай-ақ аумақтық айырмашылықтарды теңестіру маңызды.

Математикалық сауаттылық құрылымын нақтылау және анықталған олқылықтарды егжей-тегжейлі сипаттау мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, олардың орындалу табыстылығы және сәйкес оқу мақсаттары жүйеленген, сондай-ақ дұрыс жауаптардың жиынтық үлесі негізінде аудандық талдау берілген. Ұсынылған деректер нәтижелердің жалпы сипаттамасынан математикалық сауаттылықтың қалыптасу деңгейін мазмұндық тұрғыдан талдауға көшуге мүмкіндік береді және білім алушылардың түсіндірмелік әрі аналитикалық компоненттерін күшейтуге бағытталған нысаналы басқарушылық және әдістемелік шешімдерді әзірлеуге негіз болады (14–16-кестелер).

14-кесте. 9-сынып бойынша «Математикалық сауаттылық» бағыты тапсырмаларының құрылымы мен мазмұндық сипаттамасы

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)
Q1	базалық	Сандар	Сандар мен шамалар ұғымы. Сандарға амалдар қолдану	7.1.2.7 – стандартты түрде жазылған сандарға арифметикалық амалдар орындау
Q2	базалық	Сандар	Сандар мен шамалар ұғымы. Сандарға амалдар қолдану	8.1.2.6 – нақты сандарды салыстыру
Q3	базалық	Геометрия	Геометриялық фигуралар туралы ұғым	7.1.1.20 – үшбұрыштың қабырғалары мен бұрыштары арасындағы қатынастарды білу және есептер шығаруда қолдану
Q4	базалық	Геометрия	Метриялық қатынастар	8.1.3.9 – көпбұрыштың ауданының анықтамасын және оның қасиеттерін білу
Q5	базалық	Математикалық модельдеу және талдау	Математикалық талдаудың бастамалары	7.4.1.1 – функция және функция графигі ұғымдарын меңгеру
Q6	орта	Алгебра	Алгебралық өрнектер және түрлендірулер	7.2.1.21 – алгебралық өрнектерді түрлендіру
Q7	орта	Алгебра	Тізбектер және қосынды	9.2.3.7 – арифметикалық және/немесе геометриялық прогрессияларға қатысты есептер шығару
Q8	орта	Алгебра	Тізбектер және қосынды	9.2.3.9 – шексіз кемімелі геометриялық прогрессия қосындысының формуласын қолдану
Q9	орта	Геометрия	Геометриялық фигуралар туралы ұғым	8.1.1.8 – пропорционал кесінділер теоремасын білу және қолдану
Q10	базалық	Алгебра	Алгебралық өрнектер және түрлендірулер	6.4.3.1 – арифметикалық орта, размах, медиана және мода ұғымдарын білу
Q11	орта	Геометрия	Метриялық қатынастар	8.1.3.20 – координаталарда қарапайым есептер шығару
Q12	орта	Геометрия	Векторлар және түрлендірулер	9.1.4.7 – векторлық әдіспен есептер шығару
Q13	орта	Математикалық модельдеу және талдау	Математикалық модельдеу арқылы есеп шығару	9.4.2.1 – мәтіндік есептерді теңдеулер жүйесі арқылы шешу

Q14	орта	Геометрия	Векторлар және түрлендірулер	9.1.4.16 – үшбұрыш биссектрисасының қасиетін білу және қолдану
Q15	орта	Математикалық модельдеу және талдау	Қолданбалы есептерді шығару	8.4.2.3 – қолданбалы есептерді шешуде квадраттық функцияны пайдалану
Q16	күрделі	Статистика және ықтималдықтар теориясы	Комбинаторика негіздері	9.3.1.5 – комбинаторика формулаларын қолдана отырып есептер шығару
Q17	күрделі	Статистика және ықтималдықтар теориясы	Статистика және деректерді талдау	8.3.3.4 – статистикалық кестелер мен графиктер бойынша ақпаратты талдау
Q18	күрделі	Математикалық модельдеу және талдау	Модельдер арқылы есептер шығару	7.4.2.3 – сызықтық өлшемдер өзгерген кезде аудан мен көлемнің өзгерісін бағалау
Q19	күрделі	Статистика және ықтималдықтар теориясы	Статистика және деректерді талдау	8.3.3.5 – дисперсия мен стандартты ауытқуды есептеу
Q20	күрделі	Математикалық модельдеу және талдау	Математикалық тіл және модель	8.4.3.1 – есеп шарты бойынша математикалық модель құрастыру

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

15-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып, 1–10-сұрақтар)

№ п/п	Аудан	Q 1 (%)	Q 2 (%)	Q 3 (%)	Q 4 (%)	Q 5 (%)	Q 6 (%)	Q 7 (%)	Q 8 (%)	Q 9 (%)	Q 10 (%)
1	Әйтеке би ауданы	60,78%	76,47%	41,18%	58,82%	78,43%	66,67%	56,86%	70,59%	72,55%	50,98%
2	Ақтөбе қаласы	40,32%	49,39%	46,88%	48,22%	65,39%	43,57%	76,84%	35,82%	62,64%	60,60%
3	Алға ауданы	32,69%	65,36%	17,97%	62,76%	48,91%	20,81%	38,34%	41,40%	65,15%	40,32%
4	Байғанин ауданы	45,23%	46,97%	61,22%	73,11%	62,95%	69,77%	100,00%	48,70%	49,82%	88,60%
5	Ырғыз ауданы	56,81%	74,34%	90,01%	68,98%	57,50%	70,21%	87,90%	37,86%	68,53%	80,44%
6	Қарғалы ауданы	33,33%	93,33%	60,00%	86,67%	86,67%	93,33%	86,67%	60,00%	53,33%	53,33%
7	Мәртөк ауданы	77,28%	66,36%	74,54%	59,10%	79,99%	59,10%	77,28%	68,19%	50,01%	86,37%
8	Мұғалжар ауданы	44,67%	56,37%	93,61%	88,30%	71,28%	88,30%	93,61%	21,27%	38,28%	93,61%
9	Темір ауданы	30,77%	61,54%	69,23%	69,23%	15,38%	61,54%	76,92%	30,77%	61,54%	53,85%

10	Ойыл ауданы	70,53%	81,89%	54,31%	63,89%	70,03%	40,23%	72,52%	42,60%	60,62%	71,90%
11	Қобда ауданы	37,37%	53,24%	36,32%	68,74%	46,57%	10,93%	60,85%	23,51%	48,47%	85,29%
12	Хромтау ауданы	74,50%	79,42%	67,86%	82,09%	73,99%	75,35%	95,96%	46,54%	76,92%	85,41%
13	Шалқар ауданы	85,71%	75,00%	57,14%	75,00%	85,71%	64,29%	82,14%	89,29%	75,00%	82,14%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

15-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде «Математикалық сауаттылық» бағыты бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып, 11–20-сұрақтар және қорытынды көрсеткіш)

№ п/п	Аудан	Q11	Q12	Q13	Q14	Q15	Q16	Q17	Q18	Q19	Q20	Нәтиже
1	Әйтеке би ауданы	54,90%	37,25%	76,47%	50,98%	45,10%	72,55%	43,14%	45,10%	50,98%	15,69%	56,27%
2	Ақтөбе қаласы	55,82%	41,05%	58,71%	45,77%	48,34%	49,57%	42,93%	48,76%	32,21%	30,26%	49,15%
3	Алға ауданы	29,85%	36,85%	30,86%	34,33%	44,39%	45,61%	22,73%	46,58%	33,32%	30,53%	39,44%
4	Байғанин ауданы	85,75%	58,37%	100,00%	43,00%	62,33%	93,68%	88,60%	87,98%	19,95%	71,99%	67,90%
5	Ырғыз ауданы	82,42%	73,20%	85,11%	26,08%	87,06%	88,32%	78,59%	68,69%	67,95%	56,36%	70,32%
6	Қарғалы ауданы	20,00%	86,67%	93,33%	33,33%	86,67%	80,00%	53,33%	93,33%	13,33%	73,33%	67,00%
7	Мәртөк ауданы	81,82%	51,82%	77,28%	67,28%	54,56%	62,73%	58,19%	62,73%	35,47%	68,19%	65,91%
8	Мұғалжар ауданы	81,91%	88,30%	87,23%	15,95%	100,00%	81,91%	43,60%	87,23%	87,23%	64,89%	71,38%
9	Темір ауданы	46,15%	23,08%	69,23%	30,77%	38,46%	53,85%	30,77%	53,85%	38,46%	30,77%	47,31%
10	Ойыл ауданы	76,63%	57,51%	86,68%	35,64%	62,27%	84,70%	33,94%	58,28%	48,79%	53,46%	61,32%
11	Қобда ауданы	42,98%	38,55%	50,16%	14,50%	55,00%	50,00%	36,57%	46,24%	33,99%	35,99%	43,76%
12	Хромтау ауданы	78,29%	48,73%	92,76%	35,49%	79,03%	79,89%	65,79%	62,82%	51,77%	52,03%	70,23%
13	Шалқар ауданы	82,14%	78,57%	85,71%	32,14%	60,71%	100,00%	78,57%	82,14%	78,57%	60,71%	75,54%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

16 кесте . 9-сынып бойынша «Математикалық сауаттылық» бағыты тапсырмаларын орындау нәтижелері
(төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар)

№ сұрақ	Тақырып	Оқу мақсаты (код және тұжырым)	Білім алушылар нені меңгере алмады	Негізгі мәселе
Q1	Сандар	7.1.2.7 – стандарт түрде жазылған сандармен арифметикалық амалдар орындау	Ондық дәрежелерге көбейту/бөлу кезінде қателіктер, үтірдің орнын дұрыс қоймау	Сандарды әртүрлі формада жазу дағдыларының жеткіліксіздігі, амалдар ретін түсінбеу
Q2		8.1.2.6 – нақты сандарды салыстыру	Теріс және бөлшек сандарды салыстыруда қателіктер, модульді дұрыс бағаламау	Сан осіндегі сандар ретін түсіну дағдысының төмендігі
Q3	Геометрия	7.1.1.20 – үшбұрыш қабырғалары мен бұрыштары арасындағы қатынастарды қолдану	Теоремаларды таңдауда және қолдануда қателіктер, есептеу дәлсіздігі	Геометриялық ойлау мен талдау дағдыларының жеткіліксіз дамуы
Q4	Геометрия	8.1.3.9 – көпбұрыш ауданы және оның қасиеттері	Фигураларды бөліктерге бөлу, формулаларды дұрыс қолданбау	Кеңістіктік ойлаудың және формулаларды практикалық қолданудың әлсіздігі
Q5	Математикалық модельдеу және талдау	7.4.1.1 – функция және оның графигі ұғымдарын меңгеру	Функция графигін салуда, анықталу және мәндер облысын табуда қателіктер	Формула мен график арасындағы байланысты түсінудің жеткіліксіздігі
Q6	Алгебра	7.2.1.21 – алгебралық өрнектерді түрлендіру	Жақшаларды ашу, дәрежелерді түрлендіру кезінде қателіктер	Алгебралық түрлендіру ережелерін жүйелі қолданбау
Q7	Алгебра	9.2.3.7 – арифметикалық және геометриялық прогрессиялар	n-мүшені, қосындыны табуда қателіктер, прогрессия түрін шатастыру	Тізбектермен жұмыс істеу дағдыларының жеткіліксіздігі
Q8	Алгебра	9.2.3.9 – кемімелі геометриялық прогрессия қосындысы	Жинақталу шартын тексермеу, формулаға қате қою	Прогрессиялардың қасиеттерін терең түсінбеу
Q9	Геометрия	8.1.1.8 – пропорционал кесінділер теоремасы	Пропорция құруда, сызбаны дұрыс талдауда қиындықтар	Визуализация және сызбамен жұмыс істеу дағдыларының әлсіздігі
Q10	Алгебра	6.4.3.1 – орташа арифметикалық, медиана, мода	Статистикалық көрсеткіштерді шатастыру, кестеден дерек талдау	Деректерді талдау және орталық тенденцияны таңдаудағы әлсіздік

Q11	Геометрия	8.1.3.2– координаталарда қарапайым есептер	Нүктелер арақашықтығын, ортасын табуда қателіктер	Координаталық жазықтықпен жұмыс тәжірибесінің аздығы
Q12	Геометрия	9.1.4.7 – векторлық әдіспен есептер	Векторларды қосу, проекцияларды табуда қателіктер	Векторлық алгебраны қолдану дағдысының төмендігі
Q13	Математикалық модельдеу және талдау	9.4.2.1 – мәтінді есептерді теңдеулер жүйесімен шешу	Мәтіннен теңдеу құруда, айнымалыларды таңдауда қиындықтар	Модельдеу және формализация дағдыларының жеткіліксіздігі
Q14	Геометрия	9.1.4.1– үшбұрыш биссектрисасының қасиеті	Пропорцияларды қолдану, сызбаны дұрыс салмау	Үшбұрыш қасиеттерін қолдану тәжірибесінің аздығы
Q15	Математикалық модельдеу және талдау	8.4.2.3 – квадраттық функцияны қолдану	Параболаны салу, төбесін анықтау, нәтижені түсіндіру	Теорияны практикалық есептермен байланыстырудың әлсіздігі
Q16	Статистика және ықтималдық	9.3.1.5 – комбинаторика формулалары	Комбинация, орналастыру, ауыстыруды шатастыру	Комбинаторлық ойлаудың жеткіліксіз қалыптасуы
Q17	Статистика және ықтималдық	8.3.3.4 – кесте және графиктерді талдау	Тенденцияны анықтау, қорытынды жасау	Визуалды статистикалық деректермен жұмыс дағдыларының әлсіздігі
Q18	Математикалық модельдеу және талдау	7.4.2.3 – өлшем өзгергенде аудан мен көлемді бағалау	Масштаптауда және тәуелділікті түсінуде қателіктер	Сызықтық өлшем мен аудан/көлем байланысын түсінбеу
Q19	Статистика және ықтималдық	8.3.3.5 – дисперсия және стандартты ауытқу	Есептеу қателіктері, нәтижені интерпретацияламау	Статистикалық есептеулер тәжірибесінің жеткіліксіздігі
Q20	Математикалық модельдеу және талдау	8.4.3.1 – есеп шарты бойынша модель құру	Айнымалыларды таңдау, шартты толық ескермеу	Математикалық абстракция және модельдеу дағдыларының әлсіздігі

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» ұлттық зерттеулер және білімді бағалау орталығы

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық

2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысының 9-сыныптарында «Биология» бағыты бойынша көрсеткіштер республикалық орташа деңгейден төмен. Тапсырмаларды орындаудың жалпы табыстылығы 48,6 %, бұл Қазақстан Республикасы бойынша орташа көрсеткіштен (54,5 %) төмен. Ең үлкен қиындықтар орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда байқалады, бұл биологиялық білімді талдау және күрделі жағдаяттарда қолдану дағдыларын күшейту қажеттігін көрсетеді.

Күрделілік деңгейлері:

- базалық деңгей – 46,9 %;
- орта деңгей – 46,4 %;
- жоғары деңгей – 53,6 %.

9-сыныптардағы «Физика» бағыты бойынша нәтижелер де республикалық орташа деңгейден төмен. Облыс бойынша жалпы табыстылық көрсеткіші 47,6 %, республика бойынша – 52,9 %. Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда айқын қиындықтар тіркелген.

Күрделілік деңгейлері:

- базалық деңгей – 57,2 %;
- орта деңгей – 41,0 %;
- жоғары деңгей – 51,4 %.

9-сыныптардағы «Физика» бағыты бойынша нәтижелер де республикалық орташа деңгейден төмен. Облыс бойынша жалпы табыстылық көрсеткіші 47,6 %, республика бойынша – 52,9 %. Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда айқын қиындықтар тіркелген.

Күрделілік деңгейлері:

- базалық деңгей – 57,2 %;
- орта деңгей – 41,0 %;
- жоғары деңгей – 51,4 %.

9-сыныптардағы «Физика» бағыты бойынша нәтижелер де республикалық орташа деңгейден төмен. Облыс бойынша жалпы табыстылық көрсеткіші 47,6 %, республика бойынша – 52,9 %. Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда айқын қиындықтар тіркелген.

Күрделілік деңгейлері:

- базалық деңгей – 57,2 %;
- орта деңгей – 41,0 %;
- жоғары деңгей – 51,4 %.

Жалпы алғанда, 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері Ақтөбе облысының 9-сыныптарында жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты қалыптастыруда жүйелі жұмысты күшейту қажеттігін көрсетеді. Әсіресе орта және жоғары күрделілік деңгейлерінде талдау, білімді практикалық және зерттеушілік жағдаяттарда қолдану дағдыларын дамыту өзекті болып табылады. Биологиялық, физикалық, химиялық және географиялық заңдылықтарды терең түсінуге бағытталған оқыту тәсілдерін жетілдіру қажет.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық құрылымын нақтылау мақсатында төменде кестелік материалдар ұсынылады. Кестелерде тапсырмалардың күрделілік деңгейлері, орындалу табыстылығы, оқу мақсаттары және аудандық талдау нәтижелері жүйеленген. Бұл деректер жаратылыстану-ғылыми ойлаудың нақты компоненттерін талдауға және нысаналы басқарушылық әрі әдістемелік шешімдер әзірлеуге негіз болады (17–28-кестелер).

17-кесте. 9-сынып бойынша биология пәні тапсырмаларының құрылымы және мазмұндық сипаттамасы

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымы)
Q1	базалық	Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылысы және қызметі	Тірі ағзалардың алуан түрлілігі	7.1.4.3 – омыртқасыз және омыртқалы жануарлардың айрықша белгілерін сипаттау
Q2	базалық	Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар	Жасушалық биология	9.1.1.1 – өсімдік және жануар жасушасының құрамдас бөліктерінің негізгі қызметтерін түсіндіру
Q3	базалық	Ағзалар және қоршаған орта	Биосфера, экожүйе, популяция	8.3.1.3 – ағзалар арасындағы өзара әрекеттесу түрлерін сипаттау
Q4	орта	Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылысы және қызметі	Заттардың тасымалдануы	9.1.3.1 – пассивті және активті тасымалды салыстыру
Q5	жоғары	Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылысы және қызметі	Қоректену	9.1.2.2 – ас қорыту үдерісінде органикалық зат пен сәйкес фермент арасындағы байланысты анықтау
Q6	орта	Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар	Молекулалық биология және биохимия	8.4.1.2 – көмірсулардың, липидтердің және нәруыздардың қасиеттері мен биологиялық қызметтерін сипаттау
Q7	орта	Көбею, тұқымқуалаушылық, өзгергіштік, эволюциялық даму	Тұқымқуалаушылық пен өзгергіштік заңдылықтары	9.2.4.4 – адамның қан тобының анықталуы мен тұқым қуалау механизмін түсіндіру

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

18-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде биология пәні бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып)

№ п/п	Аудан	Q 1 (%)	Q 2 (%)	Q 3 (%)	Q 4 (%)	Q 5 (%)	Q 6 (%)	Q 7 (%)	Нәтиже (%)
1	Әйтеке би ауданы	58,00%	72,00%	10,00%	26,00%	84,00%	44,00%	76,00%	52,86%
2	Ақтөбе қаласы	54,96%	60,34%	33,75%	28,48%	43,17%	61,64%	51,69%	47,72%
3	Алға ауданы	69,05%	26,90%	28,45%	18,44%	28,66%	40,64%	49,39%	37,36%
4	Байғанин ауданы	38,62%	90,37%	30,89%	16,11%	43,84%	46,65%	71,92%	48,34%
5	Ырғыз ауданы	69,47%	90,41%	28,94%	11,47%	57,14%	53,80%	54,57%	52,26%
6	Қарғалы ауданы	64,71%	76,47%	41,18%	5,88%	76,47%	47,06%	47,06%	51,26%

7	Мәртөк ауданы	73,27%	48,31%	48,23%	35,36%	67,26%	62,10%	26,73%	51,61%
8	Мұғалжар ауданы	75,06%	89,15%	90,49%	14,94%	89,60%	61,98%	39,80%	65,86%
9	Темір ауданы	79,17%	83,33%	12,50%	25,00%	75,00%	33,33%	83,33%	55,95%
10	Ойыл ауданы	83,80%	93,94%	19,66%	52,88%	75,81%	63,62%	46,50%	62,32%
11	Қобда ауданы	71,18%	63,09%	10,21%	22,59%	33,93%	53,39%	46,96%	43,05%
12	Хромтау ауданы	80,64%	96,76%	14,56%	73,54%	75,26%	85,41%	77,36%	71,93%
13	Шалқар ауданы	16,00%	96,00%	20,00%	8,00%	96,00%	76,00%	72,00%	54,86%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

19-кесте. Биология пәні бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар тапсырмалар, 9-сынып)

№ сұрақ	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар нені меңгере алмады	Негізгі проблема
Q1	Тірі ағзалардың алуан түрлілігі	7.1.4.3 – омыртқасыз және омыртқалы жануарлардың айрықша белгілерін сипаттау	Әртүрлі жануарлар топтарының негізгі белгілерін анықтау және салыстыруда қиындықтар туындады; ағзаларды тиісті топтарға жіктеуде қателіктер жіберді, негізгі жіктеу белгілерін шатастырды	Тірі ағзаларды жіктеуге қатысты базалық биологиялық ұғымдар мен дағдылардың жеткілікті деңгейде қалыптаспауы
Q2	Жасушалық биология	9.1.1.1 – өсімдік және жануар жасушасының құрамдас бөліктерінің негізгі қызметтерін түсіндіру	Жасуша органоидтарының қызметтерін және олардың жасуша тіршілігіндегі рөлін жүйелі түрде түсіндіре алмады; құрылым мен қызмет арасындағы байланысты орнатуда қиналды	Жасуша құрылысы туралы білімнің формалды меңгерілуі, функционалдық байланыстарды түсінудің жеткіліксіздігі
Q3	Биосфера, экожүйе, популяция	8.3.1.3 – ағзалар арасындағы өзара қатынастардың түрлерін сипаттау	Биотикалық өзара әрекеттесу түрлерін (симбиоз, жыртқыштық, бәсекелестік) анықтау және түсіндіруде қиындықтар болды; экожүйеден нақты мысалдар келтіруде қателіктер жіберді	Экологиялық байланыстарды және тірі табиғаттың жүйелілігін түсінудің жеткіліксіздігі

Q4	Заттардың тасымалдануы	9.1.3.1 – пассивті және белсенді тасымалды салыстыру	Пассивті және белсенді тасымал түрлерін ажырата алмады; энергияның рөлін, тасымал бағыты мен жылдамдығын ескермеді, механизмдерді шатастырды	Жасушалық процестерді үстірт түсіну және себеп-салдарлық байланыстардың әлсіз қалыптасуы
Q5	Қоректену	9.1.2.2 – органикалық зат пен сәйкес фермент арасындағы өзара байланысты анықтау	Органикалық зат, фермент әрекеті және ас қорыту нәтижесі арасындағы байланысты орнатуда қиындықтар болды; жауаптар логикалық негізде жеткіліксіз болды	Биологиялық процестерді талдау және функционалдық байланыстарды анықтау дағдыларының жеткіліксіздігі
Q6	Молекулалық биология және биохимия	8.4.1.2 – көмірсулардың, липидтердің және нәруыздардың қасиеттері мен биологиялық қызметтерін сипаттау	Заттардың химиялық қасиеттерін олардың ағзадағы биологиялық рөлімен байланыстыруда қателіктер жіберді; нақты мысалдар арқылы түсіндіруде қиналды	Биохимиялық материалды үзік-үзік меңгеру, пәнаралық және тақырыпаралық байланыстың жеткіліксіздігі
Q7	Тұқымқуалаушылық пен өзгергіштік заңдылықтары	9.2.4.4 – адамның қан топтарының анықталуы мен тұқымқуалау механизмін түсіндіру	Генетикалық сызбаларды талдауда қателіктер жіберді, тұқымқуалау модельдерін шатастырды, шағылыстыру нәтижелерін болжауда қиындықтар болды	Абстрактілі генетикалық ұғымдарды меңгерудегі қиындықтар және тұқымқуалау модельдерін қолдану дағдыларының әлсіздігі

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

20-кесте. 9-сынып бойынша физика пәні тапсырмаларының құрылымы және мазмұндық сипаттамасы

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)
Q1	орта	2.1 Кинематика негіздері	9.2.1.4 – шамалардың уақытқа тәуелділік графиктері бойынша орын ауыстыруды, жылдамдықты және үдеуді анықтау
Q2	орта	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату
Q3	базалық	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.3 – ауырлық күші, серпімділік күші және үйкеліс күшінің табиғатын түсіндіру

Q4	күрделі	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.4 – Ньютонның екінші заңын тұжырымдау және оны есептер шығаруда қолдану
Q5	орта	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату
Q6	орта	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.5 – механикалық жұмысты аналитикалық және графикалық тәсілмен анықтау
Q7	базалық	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.3 – жылуалмасудың тұрмыста және техникада қолданылуына мысалдар келтіру
Q8	күрделі	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.5 – жылуалмасу үдерісінде алынған немесе берілген жылу мөлшерін анықтау

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

21-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде физика пәні бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып)

№ п/п	Аудан	Q1 (%)	Q2 (%)	Q3 (%)	Q4 (%)	Q5 (%)	Q6 (%)	Q7 (%)	Q8 (%)	Нәтиже (%)
1	Әйтеке би ауданы	65,52%	70,69%	68,97%	60,34%	50,00%	48,28%	53,45%	50,00%	58,41%
2	Ақтөбе қаласы	34,69%	45,70%	54,40%	55,31%	41,38%	31,38%	50,87%	42,02%	44,47%
3	Алға ауданы	33,81%	45,69%	69,83%	36,25%	15,00%	32,35%	28,66%	36,36%	37,24%
4	Байғанин ауданы	56,39%	61,34%	20,52%	72,83%	65,52%	45,66%	58,01%	65,42%	55,71%
5	Ырғыз ауданы	54,26%	80,14%	53,71%	89,23%	70,01%	53,71%	77,20%	65,47%	67,97%
6	Қарғалы ауданы	68,75%	62,50%	18,75%	31,25%	6,25%	37,50%	56,25%	75,00%	44,53%
7	Мәргөк ауданы	54,08%	65,57%	49,18%	59,01%	59,01%	47,55%	45,89%	21,31%	50,20%
8	Мұғалжар ауданы	20,70%	77,52%	51,11%	81,49%	80,61%	51,55%	76,20%	50,67%	61,23%
9	Темір ауданы	61,54%	30,77%	23,08%	76,92%	69,23%	38,46%	69,23%	76,92%	55,77%
10	Ойыл ауданы	76,47%	53,00%	82,97%	59,69%	57,25%	29,36%	84,63%	61,31%	63,09%
11	Қобда ауданы	26,51%	40,00%	80,80%	60,88%	32,67%	14,51%	60,83%	54,15%	46,29%
12	Хромтау ауданы	67,01%	81,21%	77,09%	93,03%	67,01%	68,35%	82,28%	38,26%	71,78%
13	Шалқар ауданы	42,50%	90,00%	95,00%	97,50%	37,50%	67,50%	82,50%	87,50%	75,00%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

22-кесте. 9-сынып бойынша физика пәнінен күрделілік деңгейлері бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар)

№	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар орындай алмаған тұстар	Негізгі проблема
Q1	2.1 Кинематика негіздері	9.2.1.4 – шамалардың уақытқа тәуелділік графиктері бойынша орын ауыстыруды, жылдамдықты және үдеуді анықтау	Қозғалыс графиктерін талдауда қиындықтар: шамалардың уақыт бойынша өзгерісін қате анықтау, график көлбеулігінің физикалық мағынасын және қисық астындағы ауданның мәнін шатастыру, графиктік деректерді нақты физикалық жағдаятпен байланыстыра алмау	Графиктік ақпаратты талдау және физикалық тәуелділіктерді интерпретациялау дағдылары жеткіліксіз қалыптасқан
Q2	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату	Импульс ұғымдарының айырмашылығын түсінуде қиындықтар, қозғалыс сипаттамасын күш әрекетінің нәтижесімен шатастыру, ұғымдарды есептерде қолдануда қиналу	Ұғымдарды физикалық мағынасын терең түсінбей формалды меңгеру
Q3	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.3 – ауырлық күші, серпімділік күші және үйкеліс күшінің табиғатын түсіндіру	Күштердің табиғатын түсіндіруде қателер, күшті нақты физикалық жағдаймен байланыстыруда қиындықтар, себеп-салдарлық байланыстарды үстірт түсіну	Негізгі физикалық құбылыстарды және олардың нақты жағдайдағы көрінісін толық түсінбеу
Q4	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.4 – Ньютонның екінші заңын тұжырымдау және оны есептер шығаруда қолдану	Күш, масса және үдеу арасындағы байланысты дұрыс анықтай алмау, формуланы қате таңдау, шешімді логикалық тұрғыда құра алмау	Физикалық заңдарды есептік және практикалық тапсырмаларда қолдану дағдылары жеткіліксіз
Q5	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату	Импульс туралы білімді үдерістерді талдауда сенімді қолдана алмау, күштердің әрекетін бағалауда қателер жіберу	Теориялық білімді есептік жағдаяттарға көшіру дағдылары әлсіз
Q6	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.5 – механикалық жұмысты аналитикалық және графиктік тәсілмен анықтау	Механикалық жұмысты формула және график арқылы есептеуде қиындықтар, әдісті дұрыс таңдамау, деректерді интерпретациялауда әлсіздік	Физикалық есептерді шешуде математикалық аппаратты қолдану дағдылары жеткіліксіз
Q7	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.3 – жылуалмасудың тұрмыста және техникада қолданылуына мысалдар келтіру	Жылуалмасу түрлерін (жылуөткізгіштік, конвекция, сәуле шығару) нақты тұрмыстық және техникалық жағдайлармен сәйкестендіруде қиындықтар, мысалдардың шектеулілігі	Білімнің практикалық бағыттылығы жеткіліксіз, физика мен күнделікті өмір арасындағы байланыс әлсіз
Q8	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.5 – жылуалмасу үдерісінде алынған немесе	Есеп шартын талдауда қателер, формуланы дұрыс таңдамау, жылу мөлшерін есептеуде және нәтижені түсіндіруде қиындықтар	Термодинамика бойынша есептік тапсырмаларды шешу

		берілген жылу мөлшерін анықтау		және физикалық шарттарды талдау дағдылары жеткіліксіз
--	--	--------------------------------	--	---

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

23-кесте. 9-сынып бойынша химия пәні тапсырмаларының құрылымы және мазмұндық сипаттамасы

№	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар орындай алмаған тұстар	Негізгі проблема
Q1	2.1 Кинематика негіздері	9.2.1.4 – шамалардың уақытқа тәуелділік графиктері бойынша орын ауыстыруды, жылдамдықты және үдеуді анықтау	Қозғалыс графиктерін оқуда қиындықтар: шамалардың уақыт бойынша өзгерісін қате анықтау, графиктің көлбеулігінің физикалық мағынасын және қисық астындағы ауданның мәнін шатастыру, графиктік деректерді нақты физикалық жағдаятпен байланыстыра алмау	Графиктік ақпаратты талдау және физикалық тәуелділіктерді интерпретациялау дағдылары жеткіліксіз қалыптасқан
Q2	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату	Импульс ұғымдарының айырмашылығын түсінуде қиындықтар, қозғалыстың физикалық сипаттамасын күш әрекетінің нәтижесімен шатастыру, ұғымдарды есептерде қолдануда қиналу	Ұғымдарды физикалық мағынасын түсінбей формалды меңгеру
Q3	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.3 – ауырлық күші, серпімділік күші және үйкеліс күшінің табиғатын түсіндіру	Күштердің табиғатын түсіндіруде қателер, күшті нақты физикалық жағдаймен байланыстыруда қиындықтар, себеп-салдарлық байланыстарды үстірт түсіну	Негізгі физикалық құбылыстарды және олардың нақты жағдайдағы көрінісін толық түсінбеу
Q4	2.2 Динамика негіздері	9.2.2.4 – Ньютонның екінші заңын тұжырымдау және оны есептер шығаруда қолдану	Есептер шығаруда күш, масса және үдеу арасындағы байланысты дұрыс анықтай алмау, формуланы қате таңдау, шешімді логикалық құра алмау	Физикалық заңдарды есептік және практикалық тапсырмаларда қолдану дағдылары жеткіліксіз
Q5	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.1 – «дененің импульсі» және «күш импульсі» ұғымдарын ажырату	Импульс туралы білімді үдерістерді талдауда сенімді қолдана алмау, күштердің әрекетін бағалауда қателер жіберу	Теориялық білімді есептік жағдаяттарға көшіру дағдылары әлсіз
Q6	2.3 Сақталу заңдары	9.2.3.5 – механикалық жұмысты аналитикалық және графиктік тәсілмен анықтау	Механикалық жұмысты формула және график арқылы есептеуде қиындықтар, шешу әдісін таңдауда қателер, деректерді интерпретациялауда әлсіздік	Физикалық есептерді шешуде математикалық аппаратты қолдану дағдылары жеткіліксіз

Q7	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.3 – жылуалмасудың тұрмыста және техникада қолданылуына мысалдар келтіру	Жылуалмасу түрлерін (жылуөткізгіштік, конвекция, сәуле шығару) нақты тұрмыстық және техникалық жағдайлармен сәйкестендіруде қиындықтар, мысалдардың шектеулілігі	Білімнің практикалық бағыттылығы жеткіліксіз, физика мен күнделікті өмір арасындағы байланыс әлсіз
Q8	3.2 Термодинамика негіздері	8.3.2.5 – жылуалмасу үдерісінде алынған немесе берілген жылу мөлшерін анықтау	Есеп шартын талдауда қателер, формуланы дұрыс таңдамау, жылу мөлшерін есептеуде және нәтижені түсіндіруде қиындықтар	Термодинамика бойынша есептік тапсырмаларды шешу дағдылары әлсіз

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

24-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде химия пәні бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып)

№ п/п	Аудан	Q1 (%)	Q2 (%)	Q3 (%)	Q4 (%)	Q5 (%)	Q6 (%)	Q7 (%)	Q8 (%)	Нәтиже (%)
1	Әйтеке би ауданы	56,10%	2,44%	58,54%	46,34%	4,88%	4,88%	39,02%	92,68%	38,11%
2	Ақтөбе қаласы	47,35%	29,57%	26,69%	54,25%	36,06%	16,43%	42,48%	52,67%	38,19%
3	Алға ауданы	40,77%	10,00%	29,23%	13,79%	22,47%	12,50%	24,69%	65,06%	27,31%
4	Байғанин ауданы	38,94%	10,09%	26,01%	13,98%	76,46%	0,00%	26,01%	49,55%	30,13%
5	Ырғыз ауданы	82,32%	3,20%	22,90%	62,97%	45,76%	2,24%	53,63%	92,19%	45,65%
6	Қарғалы ауданы	37,50%	62,50%	37,50%	50,00%	62,50%	56,25%	62,50%	0,00%	46,09%
7	Мәртөк ауданы	59,81%	7,44%	36,15%	28,72%	32,76%	3,72%	23,65%	51,35%	30,45%
8	Мұғалжар ауданы	73,67%	0,00%	0,00%	46,09%	87,30%	1,73%	70,84%	94,20%	46,73%
9	Темір ауданы	90,00%	5,00%	70,00%	80,00%	5,00%	2,50%	82,50%	92,50%	53,44%
10	Ойыл ауданы	55,64%	33,32%	61,84%	47,48%	29,78%	10,12%	29,01%	76,82%	43,00%
11	Қобда ауданы	56,14%	25,43%	43,70%	63,69%	42,04%	21,51%	45,32%	50,17%	43,50%
12	Хромтау ауданы	49,81%	8,12%	84,88%	60,75%	6,10%	6,18%	66,47%	79,00%	45,16%
13	Шалқар ауданы	29,73%	16,22%	83,78%	56,76%	29,73%	0,00%	45,95%	89,19%	43,92%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

25-кесте. 9-сынып бойынша химия пәнінен күрделілік деңгейлері бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар)

№	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар орындай алмаған тұстар	Негізгі проблема
---	---------	--	--	------------------

Q1	1-бөлім. Зат бөлшектері	7.1.2.11 – екі элементтен тұратын химиялық қосылыстардың формулаларын дұрыс құрастыру	Элементтердің валенттілігін анықтауда қиналды, қосылыстар формулаларын құрастыруда қателер жіберді, атомдардың сандық қатынасын дұрыс белгілемеді	Химиялық таңбалармен, валенттілікпен және формулалар тілін қолдану дағдылары жеткіліксіз қалыптасқан
Q2	1-бөлім. Зат бөлшектері	8.1.1.2 – масса, зат мөлшері және құрылымдық бөлшектер санын есептеу	Есептеу формулаларын дұрыс қолдана алмады, физикалық шамаларды шатастырды, масса, зат мөлшері және бөлшектер саны арасындағы ауысуларда қателер жіберді	Есептеу алгоритмдерін меңгеру деңгейі төмен және химиялық шамалардың өзара байланысын түсіну жеткіліксіз
Q3	2-бөлім. Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары	9.2.1.3 – I және II топ металдарының қасиеттерін салыстыру және реакция теңдеулерін құрастыру	Элемент қасиеттерін салыстыруда қиындықтар, периодтық жүйедегі орнын ескермеу, реакция теңдеулерін жазуда қателер	Периодтық заңды және оның элемент қасиеттерін түсіндірудегі рөлін жеткілікті деңгейде түсінбеу
Q4	2-бөлім. Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары	8.2.2.1 – химиялық реакцияларды жіктеу	Реакция түрін анықтауда қателер, реагенттер мен өнімдердің саны мен құрамына қарай ажырата алмау	Реакцияларды жіктеуді мағыналық негізін түсінбей формалды меңгеру
Q5	2-бөлім. Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары	8.2.2.8 – табиғаттағы және адам өміріндегі химиялық реакцияларды сипаттау	Табиғи және биологиялық үдерістердегі химиялық реакциялардың рөлін түсіндіруде қиындықтар, теория мен нақты мысалдар арасындағы байланысты орната алмау	Білімнің практикалық бағыттылығы жеткіліксіз, химия мен өмірлік үдерістер арасындағы байланыс әлсіз
Q6	3-бөлім. Химиядағы энергетика	9.2.3.1 – химиялық теңдеулер бойынша есептеулер жүргізу (артық реагент)	Артық реагентті анықтауда қателер, есеп шығару логикасын құруда қиындықтар	Көпсатылы есептік тапсырмаларды орындау дағдылары жеткіліксіз қалыптасқан
Q7	3-бөлім. Химиядағы энергетика	8.3.1.1 – жану реакцияларының өнімдерін түсіну	Жану өнімдерін дұрыс анықтай алмау, оксидтердің, көміртек(II) оксиді мен көміртек(IV) оксидінің түзілу шарттарын шатастыру	Жану үдерістерінің химиялық механизмін фрагментарлы түсіну
Q8	4-бөлім. Тіршілік химиясы	7.5.1.3 – адам ағзасының құрамына кіретін элементтерді атау және олардың маңызын түсіндіру	Ағза құрамындағы химиялық элементтерді анықтауда және олардың биологиялық қызметін түсіндіруде қиындықтар	Химия мен биология арасындағы пәнаралық байланыстарды жеткілікті

				деңгейде түсінбеу, білімнің формалды сипаты
--	--	--	--	---

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

26-кесте. 9-сынып бойынша география пәні тапсырмаларының құрылымы және мазмұндық сипаттамасы

№ сұрақ	Күрделілік деңгейі	Тақырып	Тақырыпша	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)
Q1	күрделі	1. Географиялық зерттеу әдістері	1.1 Географиялық зерттеу нысандары, география ғылымының дамуы	7.1.1.2 – саяхатшылар мен зерттеушілердің география ғылымының дамуына қосқан үлесін сипаттау және бағалау
Q2	базалық	1. Географиялық зерттеу әдістері	1.1 Географиялық зерттеу нысандары, география ғылымының дамуы	9.1.1.1 – география ғылымының дамуына үлес қосқан қазақстандық зерттеушілер туралы баяндау
Q3	базалық	2. Картография және географиялық деректер базасы	2.1 Географиялық картосхемаларды қолдану. Географиялық номенклатура, деректерді ұйымдастыру	7.2.1.2 – географиялық номенклатура нысандарын картадан көрсету
Q4	орта	3. Физикалық география	3.1 Литосфера. Жердің тектоникалық құрылысы, тектоникалық қозғалыстар, литосфералық апаттар	7.3.1.3 – жер қыртысының тектоникалық қозғалыстарын (дрейф, коллизия, субдукция, спрединг) талдау
Q5	күрделі	3. Физикалық география	3.1 Литосфера. Тау жыныстары мен минералдар	8.3.1.2 – тау жыныстары мен минералдарды әртүрлі белгілері бойынша жіктеу және қасиеттерін анықтау
Q6	орта	3. Физикалық география	3.4 Биосфера. Топырақ. Табиғи кешендер және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар	9.3.4.2 – ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды құру мақсаттарын түсіндіру
Q7	орта	4. Экономикалық география	4.1 Әлеуметтік-экономикалық ресурстар. Халық	8.4.1.2 – әлем елдерін халықтың ұдайы өсу типі бойынша жіктеу

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

27-кесте. Ақтөбе облысы аудандары бөлінісінде география пәні бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелілігі (9-сынып)

№ п/п	Аудан	Q1 (%)	Q2 (%)	Q3 (%)	Q4 (%)	Q5 (%)	Q6 (%)	Q7 (%)	Нәтиже (%)
1	Әйтеке би ауданы	81,08%	43,24%	0,00%	37,84%	5,41%	86,49%	18,92%	39,00%
2	Ақтөбе қаласы	60,72%	45,60%	5,34%	39,70%	19,31%	42,62%	26,15%	34,21%
3	Алға ауданы	48,85%	40,42%	20,46%	17,05%	31,77%	64,12%	10,55%	33,32%
4	Байғанин ауданы	36,69%	22,75%	13,44%	42,90%	19,39%	59,95%	23,51%	31,23%
5	Бірғыз ауданы	86,95%	52,82%	6,21%	55,22%	11,24%	44,63%	25,50%	40,37%
6	Қарғалы ауданы	88,89%	11,11%	5,56%	11,11%	22,22%	11,11%	61,11%	30,16%
7	Мәртөк ауданы	42,80%	49,95%	7,15%	64,25%	38,10%	69,05%	0,00%	38,76%
8	Мұғалжар ауданы	85,37%	40,91%	2,34%	84,19%	0,00%	15,20%	8,80%	33,83%
9	Темір ауданы	95,00%	2,50%	2,50%	12,50%	25,00%	90,00%	75,00%	43,21%
10	Ойыл ауданы	42,13%	27,19%	12,82%	10,93%	44,02%	88,46%	12,22%	33,97%
11	Қобда ауданы	69,43%	29,95%	11,34%	27,17%	26,18%	47,94%	37,34%	35,62%
12	Хромтау ауданы	92,60%	22,57%	3,72%	19,41%	47,08%	74,05%	69,96%	47,06%
13	Шалқар ауданы	96,97%	24,24%	3,03%	3,03%	15,15%	84,85%	60,61%	41,13%

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

28-кесте. 9-сынып бойынша география пәнінен күрделілік деңгейлері бойынша тапсырмаларды орындау нәтижелері (төмен және тұрақсыз көрсеткіштері бар сұрақтар)

№	Тақырып	Оқу мақсаты (коды және тұжырымдамасы)	Білім алушылар орындай алмаған тұстар	Негізгі проблема
Q1	Географиялық зерттеу әдістері	7.1.1.2 – саяхатшылар мен зерттеушілердің география ғылымының дамуына қосқан үлесін сипаттау және бағалау	Саяхатшылар мен зерттеушілер қызметінің маңызын түсінуде қиындықтар, олардың үлесін түсіндіруде білімді шектеулі қолдану, тарихи деректерді үстірт қабылдау	Географиялық білімнің қалыптасуындағы ғылыми зерттеулердің рөлін жеткілікті түсінбеу
Q2	Географиялық зерттеу әдістері	9.1.1.1 – география ғылымының дамуына үлес қосқан қазақстандық зерттеушілер туралы баяндау	Қазақстандық зерттеушілер туралы ақпаратты жүйелі әрі толық баяндауда қиындықтар, деректік қателер, мәліметтерді біртұтас мазмұнға біріктіре алмау	Ұлттық география ғылымы туралы білімнің формалды сипаты

Q3	Картография және географиялық деректер базасы	7.2.1.2 – географиялық номенклатура нысандарын картадан көрсету	Картадағы нысандарды дәл анықтай алмау, бағдарлауда қателер, географиялық нысандардың өзара орналасуын жеткіліксіз түсіну	Картографиялық дағдылар мен кеңістіктік ойлаудың жеткіліксіз қалыптасуы
Q4	Физикалық география (литосфера)	7.3.1.3 – жер қыртысының тектоникалық қозғалыстарын (дрейф, коллизия, субдукция, спрединг) талдау	Тектоникалық қозғалыс түрлерін және олардың салдарын дұрыс ажырата алмау, үдерістерді логикалық түсіндіруде қиындықтар, терминдерді себеп-салдарлық байланыстарды түсінбей жаттап алу	Геологиялық үдерістердегі себеп-салдарлық байланыстарды әлсіз түсіну
Q5	Физикалық география (тау жыныстары)	8.3.1.2 – тау жыныстары мен минералдарды әртүрлі белгілері бойынша жіктеу және қасиеттерін анықтау	Тау жыныстарын жіктеуде қиындықтар, қасиеттерін дәл анықтай алмау, салыстыруда белгілерді үстірт қолдану	Жер қыртысының құрамы мен қасиеттері туралы білімнің жүйеленбеуі
Q6	Физикалық география (биосфера және ерекше қорғалатын табиғи аумақтар)	9.3.4.2 – ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды құру мақсаттарын түсіндіру	Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды құру мақсаттарын және олардың табиғатты қорғаудағы рөлін түсіндіруде қиындықтар, экожүйелер мен биоалуантүрлілікті қорғаумен байланысын көрсете алмау	Экологиялық сананың және табиғатты қорғау қызметін түсінудің жеткіліксіздігі
Q7	Экономикалық география	8.4.1.2 – әлем елдерін халықтың ұдайы өсу типі бойынша жіктеу	Елдердің халық ұдайы өсу типін анықтауда қиындықтар, демографиялық деректерді толық пайдаланбау, көрсеткіштерді салыстыруда қателер	Әлеуметтік-экономикалық үдерістер мен демографиялық заңдылықтарды жеткілікті түсінбеу

Дереккөз: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы «Талдау» білім беру саласындағы зерттеулер және бағалау ұлттық орталығы

ҚОРЫТЫНДЫЛАР

29-кесте. 2025 жылғы ББЖМ қорытындылары бойынша Ақтөбе облысының білім беру жүйесіне SWOT-талдау

Күшті жақтары (Strengths)	Әлсіз жақтары (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ 4-сынып білім алушыларында «Оқу сауаттылығы», «Математикалық сауаттылық» және «Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық» бағыттары бойынша функционалдық сауаттылықтың базалық элементтерінің салыстырмалы түрде қалыптасуы, бұл күрделі дағдыларды одан әрі дамытуға негіз қалайды. ➤ Функционалдық сауаттылықтың көпшілік бағыттары бойынша, әсіресе 9-сыныптарда, ауылдық мектептердің қалалық мектептермен салыстырғанда жоғары нәтижелер көрсетуі, бірқатар ауылдық білім беру ұйымдарында тұрақты педагогикалық тәжірибелердің бар екенін білдіреді. ➤ Жекелеген бағыттар мен оқу деңгейлері бойынша облыстық орташа көрсеткіштен жоғары нәтижелер көрсететін аудандардың (Ойыл, Қарғалы, Мұғалжар, Байғанин, Шалқар аудандары) болуы, қосымша пәндік және жас ерекшелігіне қарай талдау жүргізілген жағдайда тиімді жергілікті тәжірибелердің көзі ретінде қарастырылуы мүмкін. ➤ 9-сыныптарда математикалық сауаттылық бойынша басқа бағыттармен салыстырғанда неғұрлым қолайлы позиция (республикалық көрсеткішпен айырмашылықтың ең төмен деңгейі). Преобладание казахского языка обучения формирует единый региональный образовательный контекст и обеспечивает системность реализации учебных программ. ➤ Қазақ тілінде оқытудың басымдығы өңірлік білім беру кеңістігінің біртұтастығын қамтамасыз етіп, оқу бағдарламаларын жүйелі іске асыруға мүмкіндік береді. 	<p><i>Бастауыш білім деңгейінде (4-сыныптар):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Функционалдық сауаттылықтың барлық бағыттары бойынша республикалық орташа көрсеткіштен тұрақты артта қалу, бұл функционалдық оқу, математикалық ойлау және оқу мәтіндерін түсіну дағдыларының толық қалыптаспағанын көрсетеді. ➤ Ақпаратты жай ғана қайта жаңғыртудан тыс, қарапайым интерпретация мен білімді қолдануды талап ететін тапсырмаларда нәтижеліліктің төмендеуі. <p><i>Мәтіннің мағынасын түсіну, қарапайым логикалық байланыстарды орнату және сандық ақпаратпен жұмыс істеу сияқты бастапқы аналитикалық дағдылардың жеткіліксіз қалыптасуы.</i></p> <p><i>Негізгі орта білім деңгейінде (9-сыныптар):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Функционалдық сауаттылықтың барлық бағыттары бойынша орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда нәтижеліліктің жүйелі әрі айқын төмендеуі. ➤ Күрделі мәтіндермен жұмыс, математикалық модельдеу және жаратылыстану үдерістерін түсіндіруді қоса алғанда, аналитикалық, интерпретациялық және практикалық-бағдарланған дағдылардың айқын тапшылығы. ➤ Математика мен жаратылыстану пәндерінде деректермен, графиктермен, модельдермен және кешенді тапсырмалармен жұмыс істеу дағдыларының әлсіздігі. ➤ Нәтижелердің аумақтық айқын дифференциациясы (25–30 және одан да көп пайыздық тармақ айырмашылығы) және тұрақты «тәуекел аймақтарының» (Алға, Қобда, Мәртөк аудандары) болуы, бұл білім беру жағдайлары мен тәжірибелерінің біркелкі еместігін көрсетеді.
Мүмкіндіктер (Opportunities)	Қатерлер (Threats)

<p>➤ Жоғары нәтижелер көрсеткен аудандардың тәжірибесін облыс ішінде тиімді әдістемелік және басқарушылық тәжірибелерді тарату мақсатында пайдалану.</p> <p>➤ Оқыту үдерісін репродуктивті формалардың басымдығынан функционалдық сауаттылықты, мағыналық оқуды, математикалық модельдеуді және зерттеушілік дағдыларды дамытуға қайта бағдарлау.</p> <p>➤ Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмалармен жүйелі жұмыс арқылы бастауыш пен негізгі орта білім деңгейлері арасындағы сабақтастықты күшейту.</p> <p>➤ Оқу, математика және жаратылыстану пәндерін кіріктіретін практикалық-бағдарланған және пәнаралық тәсілдерді дамыту.</p> <p>➤ 2025 жылғы ББЖМ нәтижелерін педагогтерді нысаналы әдістемелік қолдау және негізделген басқарушылық шешімдер қабылдау құралы ретінде пайдалану.</p>	<p>➤ Негізгі орта білімді аяқтағанға дейін, әсіресе оқу және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бағыттарында функционалдық олқылықтардың орнығып қалу қаупі.</p> <p>➤ «Тәуекел аймағындағы» аудандарға нысаналы және жүйелі қолдау көрсетілмеген жағдайда аумақтық алшақтықтың ұлғаюы.</p> <p>➤ 9-сынып түлектерінің аналитикалық және қолданбалы дағдыларының жеткіліксіз қалыптасуына байланысты одан әрі білім алуға (10–11 сыныптар, ТЖКБ) дайындық деңгейінің төмендеуі.</p> <p>➤ Білімді оқу және өмірлік жағдаяттарға көшіруді қамтамасыз етпейтін репродуктивті оқыту сипатының сақталуы.</p> <p>➤ Әдістемелік тәсілдер трансформацияланбаған жағдайда білім мазмұнының күрделенуімен бірге оқу қиындықтарының артуы.</p>
--	--

Негізгі қорытындылар:

➤ 2025 жылғы ББЖМ нәтижелері бойынша Ақтөбе облысы білім алушыларының функционалдық сауаттылық деңгейі республикалық орташа көрсеткіштен төмен. Бұл жағдай барлық талданған бағыттарға (оқу, математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық) тән және бастауыш әрі негізгі орта білім деңгейлерінде байқалады.

➤ 4-сыныптан 9-сыныпқа өту барысында нәтижелердің жүйелі төмендеуі тіркеледі. 4-сыныпта базалық дағдылар қанағаттанарлық деңгейде қалыптасқанымен, 9-сыныпта талдау, интерпретация және білімді жаңа жағдаятқа көшіруді талап ететін тапсырмалар бойынша табыстылық айтарлықтай төмендейді.

➤ Негізгі олқылықтар когнитивтік-әдістемелік сипатқа ие. Ең проблемалы бағыттар:

- аналитикалық және мағыналық оқу;
- математикалық модельдеу және деректермен жұмыс;
- жаратылыстану пәндерінде үдерістерді түсіндіру және себеп-салдарлық байланыстарды орнату.

Білім алушылар репродуктивті сипаттағы тапсырмаларды орындай алғанымен, орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмаларда тұрақты қиындықтарға тап болады.

➤ Тапсырмалар күрделенген сайын нәтижеліліктің төмендеуі жүйелі сипатқа ие. Барлық бағыттар бойынша базалық деңгей мен келесі дағдыларды талап ететін тапсырмалар арасында тұрақты алшақтық байқалады:

- ақпаратты интерпретациялау;
- салыстырмалы талдау;
- имплицитті мазмұнмен жұмыс;
- практикалық-бағдарланған және пәнаралық жағдаяттарды шешу.

➤ Оқу сауаттылығы бойынша орыс тілінде оқытуда аздаған артықшылық байқалғанымен, аналитикалық және интерпретациялық дағдылардың тапшылығы екі оқыту тілінде де көрінеді. Математикалық және жаратылыстану-ғылыми сауаттылық бойынша тілдік айырмашылықтар тұрақты сипатқа ие емес және айқын артықшылық қалыптастырмайды.

➤ Математикалық сауаттылық салыстырмалы түрде тұрақты нәтижелер көрсеткенімен, республика деңгейінен төмен. Қиындықтар стандартты есептеулерде емес, кешенді есептерді шешуде, нақты жағдаяттарды модельдеуде және есеп шарттарын интерпретациялауда шоғырланған.

➤ 9-сыныптарда жаратылыстану-ғылыми сауаттылықта ең айқын олқылықтар байқалады. Әсіресе физика және химия пәндерінде формулалар мен заңдарды қолдану, символдық тілді пайдалану, эксперименттік және графикалық деректерді түсіндіру дағдылары жеткіліксіз қалыптасқан.

➤ Облыс ішіндегі нәтижелердің дифференциациясы жоғары деңгейде сақталып отыр.

➤ Бірқатар бағыттар бойынша ауылдық мектептердің нәтижелері қалалық мектептермен салыстырмалы немесе одан жоғары. Бұл тиімді жергілікті тәжірибелердің бар екенін көрсетеді және оларды облыс ішінде тарату ресурсы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

➤ Анықталған олқылықтар білім беру деңгейлері арасындағы сабақтастықтың жеткіліксіздігін айғақтайды. Бастауыштан негізгі орта білімге көшу мазмұнның күрделенуімен қатар жүреді, алайда аналитикалық және түсіндірмелік ойлауды дамытуға бағытталған әдістемелік қолдау жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілмеген.

ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ

4-сыныптар: Негізгі проблемалар (3–4-кестелер негізінде):

➤ Орта және жоғары күрделілік деңгейіндегі тапсырмалар бойынша төмен нәтижелер, әсіресе мәтіндерді салыстырмалы талдау және имплицитті ақпаратпен жұмыс істеуде.

➤ Лексикалық бірліктерді контексте интерпретациялау және мағыналық байланыстарды орнатуда қиындықтар.

➤ Қалалық және ауылдық мектептер арасындағы айтарлықтай алшақтық.

4-сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдар:

➤ Әртүрлі жанрдағы мәтіндермен жүйелі жұмыс: Апта сайын сабақтарға (тек тіл пәнінде ғана емес, дүниетану сабақтарында да) көркем, ғылыми-көпшілік және публицистикалық стильдегі қысқа мәтіндерді енгізу. Талқылау барысында тек «мәтін не туралы?» деген сұрақпен шектелмей, «мәтін қалай құрылған?» (автор мақсаты, стиль ерекшелігі) деген аспектілерге назар аудару.

➤ Әртүрлі деңгейдегі сұрақтармен жұмыс: Мәтін бойынша тек ақпаратты табуға бағытталған («Кім? Не? Қайда?») сұрақтар емес, интерпретацияны талап ететін («Кейіпкер неге бұлай әрекет етті?», «Берілген тіркес мәтінде қандай мағына береді?», «Екі мәтіндегі табиғат суреттемесін салыстыр») сұрақтарды жүйелі қолдану.

➤ Графикалық ұйымдастырушыларды пайдалану: Мәтін құрылымын, кейіпкерлерді немесе оқиғаларды салыстыру, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау үшін сызбалар, кестелер, менталдық карталар қолдану.

➤ Сөздік қорды контексте дамыту: Көпмағыналы сөздермен, бейнелі тіркестермен жұмыс жүргізу. «Сөзді атамай түсіндір» немесе «Берілген үзіндіге басқа сөз таңда» сияқты тапсырмаларды енгізу.

➤ Қалалық және ауылдық мектептер арасында тәжірибе алмасу: Жоғары нәтиже көрсеткен ауылдық мектептердің (Ойыл, Байғанин аудандары) педагогтерімен онлайн-кездесулер, шеберлік сағаттарын ұйымдастырып, тиімді тәжірибелерді тарату.

9-сыныптар: Негізгі проблемалар (12–13-кестелер негізінде):

➤ Мәтіндерді салыстырмалы талдау және авторлық позицияны анықтау бойынша өте төмен нәтижелер.

➤ Стильдік және жанрлық ерекшеліктерді айқындау дағдыларының әлсіздігі.

➤ Республикалық деңгеймен және облыс ішіндегі мектептер арасындағы елеулі алшақтық.

9-сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдар:

➤ «Қосарланған күнделік» әдісі: Әдебиет және басқа пәндерде мәтінмен жұмыс кезінде екі бағаннан тұратын кесте жүргізу: бір бағанда –

мәтіннен алынған дәйексөз, екінші бағанда – білім алушының пікірі (сұрақ, ассоциация, бағалау, авторлық позициямен байланыс).

➤ Салыстырмалы талдау практикумы: Бір тақырыпқа арналған, бірақ әртүрлі жанр/стильде жазылған екі қысқа мәтінді тұрақты түрде ұсыну (мысалы, климат туралы ғылыми мақала және публицистикалық мақала). Салыстыру алгоритмін әзірлеу: мақсат, аудитория, тілдік құралдар, аргументация, эмоциялық реңк.

➤ Мәтінді аргумент ретінде талдау: Тарих, география сабақтарында мәтінді ұсынылған дәлелдер тұрғысынан қарастыру: тезисті анықтау, дәлелдерді табу, олардың негізділігін бағалау, ықтимал біржақтылықты анықтау.

➤ «Цифрлық мәтін» жобасы: Білім алушылардың бір тақырыпта әртүрлі жанрда (әлеуметтік желідегі жазба, инфографика, подкаст, жаңалық мәтіні) контент әзірлеуі және кейін рефлексия жүргізуі: таңдалған жанр мен платформаға байланысты тіл мен форманың қалай өзгертінін талдау.

➤ «Тәуекел аймақтарына» нысаналы қолдау: Алға, Мәртөк, Қобда аудандары педагогтерінің жоғары нәтиже көрсеткен мектептерде (Ойыл, Қарғалы аудандары) тағылымдамадан өтуін ұйымдастыру, аналитикалық оқуды дамыту әдістемелеріне басымдық беру.

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

4-сыныптар: Негізгі проблемалар (6–7-кестелер негізінде):

➤ Математикалық модельдеу және геометриялық ұғымдармен (құрастыру, координаттар) жұмыс істеуге арналған тапсырмаларда елеулі қиындықтар.

➤ Практикалық контекстегі есептерді шешу және шамалар арасындағы тәуелділіктерді талдау дағдыларының әлсіздігі.

➤ Республикалық деңгеймен салыстырғанда айтарлықтай алшақтық.

4-сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдар:

➤ «Математика – өмірде» қағидаты: Әр тақырыпты практикалық жағдаяттан бастау (сынып бөлмесінің ауданын өлшеу, сатып алу құнын чек арқылы есептеу, ойын алаңының жоспарын сызу, ауа райы графигін талдау, өсімдіктің өсу динамикасын бақылау).

➤ «Ашық» есептермен жұмыс: Бірнеше шешімі бар немесе артық/жетіспейтін деректері бар есептерді қолдану. Талқылау сұрақтары: «Есепті шешу үшін қандай ақпарат қажет?», «Басқа тәсілмен шешуге бола ма?».

➤ Қозғалыстағы геометрия: Геометриялық ұғымдарды құрастыру, мүсіндеу, аппликация, сынып еденіндегі координаттық жазықтықта («балалар – нүктелер») жұмыс істеу арқылы меңгеру; цифрлық геометриялық конструкторларды пайдалану.

➤ Сюжеттік желіге құрылған сабақтар: Бірнеше сабақты шағын жобаға біріктіру (мысалы, «Кафе ашамыз»: ингредиенттерді есептеу, шығынды анықтау, залдың жоспарын құру, мәзір-кесте жасау).

➤ Математикалық тіл мен сөйлеуді дамыту: Шешу кезеңдерін міндетті түрде дауыстап айту, есеп шартын әртүрлі тәсілмен қысқаша жазу (сызба, кесте,

сурет). «Серіктеске түсіндір» ойыны – жұпта есеп шығарып, ойлау үдерісін вербализациялау.

9-сыныптар: Негізгі проблемалар (15–16-кестелер негізінде):

➤ Нақты жағдаяттарды математикалық модельдеуге, статистика мен деректерді талдауға, кешенді есептерді шешуге арналған тапсырмаларда төмен табыстылық.

➤ Мәтіндік шартты математикалық модельге көшіру және алынған нәтижені интерпретациялау дағдыларының әлсіздігі.

➤ Қалалық мектептерде және жекелеген аудандарда нәтижелердің күрт төмендеуі.

9-сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдар:

➤ Пәнаралық модульдер: География, биология, экономика пәндерімен бірлескен жобалар ұйымдастыру (демографиялық пирамидаларды талдау, экологиялық ізді есептеу, жеке бюджет құру, физикалық нысандардың параметрлерін зерттеу).

➤ «Тірі» деректермен жұмыс: Нақты деректер жиынтықтарын талдау (аймақтық статистика, ашық деректер, спорт нәтижелері), оларды графиктерге түсіру, заңдылықтарды анықтау, қорытынды жасау және деректердің шектеулерін көрсету.

➤ «Аударылған сынып» технологиясы: Теория мен қарапайым алгоритмдерді білім алушылар үйде бейнематериал арқылы меңгереді; сабақта топтық форматта күрделі, контекстік есептер талданады. Педагог – фасилитатор.

➤ Метатанымдық дағдыларды дамыту: Есептен кейін рефлексия кезеңін енгізу: «Қандай стратегия таңдадым және неге?», «Қиындық қай жерде туындады?», «Жауаптың шынайылығын қалай тексеруге болады?».

➤ Контекстік есептер банкін құру: Әдістемелік бірлестіктер деңгейінде өңірлік материалға негізделген (облыс кәсіпорындары, географиялық ерекшеліктер, тарихи деректер) есептер жинағын әзірлеу және тарату, модельдеу мен талдауға басымдық беру.

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ-ҒЫЛЫМИ САУАТТЫЛЫҚ

4-сыныптар: Негізгі проблемалар (9–10-кестелер негізінде):

➤ «Табиғат физикасы» (әсіресе электр және магнетизм) және «Ғылымның рөлі мен таным әдістері» тақырыптары бойынша өте төмен нәтижелер.

➤ Тірі табиғаттағы себеп-салдарлық байланыстарды түсінудің әлсіздігі, табиғи үдерістерді түсіндіре алмау.

➤ Аудандар арасындағы айқын алшақтық және білімнің фрагментарлы сипаты.

4-сыныптарға арналған әдістемелік ұсынымдар:

➤ Зерттеу цикліне негізделген оқыту: Әр тақырып шағын зерттеумен аяқталуы тиіс: сұрақ → гипотеза («Егер... болса не болады?») → бақылау/тәжірибе → нәтижені тіркеу (сурет, сызба, кесте) → қорытынды.

➤ «Неге?» бұрышы немесе «Ғылыми жұма»: Балалардың қоршаған орта туралы сұрақтарын (жапырақ неге сарғаяды? жел қайдан пайда болады?)

жүйелі түрде талқылау, қарапайым бақылау мен тәжірибелер арқылы жауап іздеу.

➤ Фенологиялық бақылаулар: «Табиғат күнделігін» жүргізу, ауа райы, өсімдік пен жануарлар тіршілігіндегі өзгерістерді тіркеу, деректерді салыстыру және байланыстарды анықтау.

➤ Тұрмыстық тәжірибелер: Су, ауа, жарық, магнит қасиеттерін қарапайым тәжірибелер арқылы зерттеу. Міндетті кезең – тәжірибе алдында болжам жасау және кейін түсіндіру.

➤ Ғылыми-көпшілік бейнематериалдар: Қысқа ғылыми роликтерді қарап, «Не байқадық?», «Қалай түсіндіреміз?», «Қандай сұрақтар қалды?» форматында талқылау.

➤ «Қағаз көпірі» – түрлі пішіндегі қағаз конструкциялардың беріктігін салыстыру.

➤ «Жануар іздері» – іздер арқылы тіршілік ортасын және қоректену типін болжау.

➤ «Сынып ауласының иіс және дыбыс картасы» – бақылау және дерек тіркеу дағдыларын дамыту.

9-сыныптар: Жалпы проблемалар:

➤ Білімді қолдануда жүйелі олқылықтар: үдерістерді түсіндіру, себеп-салдарлық байланыстарды орнату, графиктерді, сызбаларды және эксперименттік деректерді интерпретациялау.

➤ Химия (массаның сақталу заңы, периодтық заң) және география (картографиялық дағдылар, экономикалық география) бойынша өте төмен нәтижелер.

Биология

Негізгі проблемалар (18–19-кестелер):

Экожүйелік байланыстарды және заттардың тасымалдану механизмдерін түсіндіруде әлсіз талдау дағдылары.

Терминдерді формалды білу, бірақ функционалдық байланыстарды түсінбеу (жасуша биологиясы, тұқымқуалаушылық).

Әдістемелік ұсынымдар:

➤ Модельдеу басымдығы: Фотосинтез, тыныс алу, жасуша бөлінуі сияқты үдерістерді динамикалық модельдер арқылы көрсету (материалдық немесе цифрлық), құрылымнан гөрі өзара байланысқа назар аудару.

➤ Өңірлік экология кейстері: Жергілікті экожүйелерге қатысты жағдайларды талдау: фактор → популяция өзгерісі → экожүйеге әсер.

➤ Аналогиялар қолдану: ДНҚ-ны нұсқаулықпен, ферментті «кілтпен» салыстыру арқылы күрделі ұғымдарды түсіндіру.

➤ «Экологиялық детектив»: Өсімдік немесе жануардағы белгілерге сүйеніп, ықтимал себептерді болжау және тексеру жолдарын ұсыну.

➤ Қоректік тізбектерді талдау: Жергілікті биоценоз суреттері негізінде тізбек құру және бір буын жойылған жағдайда ықтимал салдарды талқылау.

Физика

Негізгі проблемалар (21–22-кестелер):

➤ Кинематикада графиктерді талдау, заңдар мен формулаларды өзгертілген жағдайда қолдану, есептік тапсырмаларды орындауда қиындықтар.

Әдістемелік ұсынымдар:

➤ «Физика күнделікті өмірде»: Формула енгізбес бұрын құбылысты сапалық талдау. Заңның тұрмыстағы көріністерін жинақтау.

➤ Графикалық тілге басымдық: Алдымен график тұрғызу және талдау, мәтінді графикке айналдыру, жұптық жұмыс (бірі сипаттайды, бірі сызады).

➤ Есеп шығару алгоритмі: 1) Берілгендерді анықтау; 2) Үдерістің сөздік моделі; 3) Заңды таңдау; 4) Математикалық шешім; 5) Нәтижені талдау (реалистік пе?).

Практикалық кейстер:

- «Жол-көлік оқиғасын талдау» – тежелу жолы арқылы жылдамдықты есептеу.

- «Ойыншық катапульта» – ұшу қашықтығының бұрыш пен жылдамдыққа тәуелділігін тексеру.

Химия

Негізгі проблемалар (24–25-кестелер):

➤ Есептеу дағдыларының өте төмен деңгейі (массаның сақталу заңы), символдық тілді қолданудың әлсіздігі.

➤ Периодтық заңдылықтарды түсінудің фрагментарлы сипаты.

Әдістемелік ұсынымдар:

➤ Химия – тіл ретінде: Зат – формула, үдеріс – теңдеу сәйкестігін үнемі көрсету. «Химиялық диктант» және «аудармашы» ойыны.

➤ Стехиометриялық визуализация: Есептерді бөлшектер/мольдер қатынасын көрнекі модельдер арқылы түсіндіру, кейін абстракцияға көшу.

➤ Периодтық заңды контекстте қарастыру: Элементтердің практикалық маңызын зерттеу («Үйдегі металдар», «Галогендер медицинада»).

➤ «Химиялық ас үй»: Қауіпсіз тәжірибелер үшін реагент мөлшерін есептеу.

➤ «Белгісіз зат» кейсі: Қасиеттер сипаттамасы бойынша затты анықтау.

География

Негізгі проблемалар (27–28-кестелер):

➤ Картографиялық дағдылардың әлсіздігі.

➤ Кеңістіктік талдау мен әлеуметтік-экономикалық деректерді интерпретациялауда қиындықтар.

➤ Табиғи кешендердегі өзара байланыстарды түсінудің жеткіліксіздігі.

Әдістемелік ұсынымдар:

➤ Карта – негізгі құрал: Әр сабақта түрлі карталармен жұмыс (маршрут құру, аймақтарды салыстыру, объектіні орналастыру факторларын түсіндіру).

➤ Мектеп білім алушыларына арналған географиялық ақпараттық жүйелер (ГАЗ): Қолжетімді онлайн-ГАЗ құралдарын (мысалы, Google Earth) пайдалану арқылы қарапайым картографиялық жобалар әзірлеу: «Туған

ауылдың экологиялық соқпағы», «Жергілікті кәсіпорындар және олардың өзара байланыстары картасы».

➤ «Чемодандағы география»: Нақты объектілер арқылы (пайдалы қазбалар, тауар қаптамалары, ландшафт суреттері) ресурс–өндіріс–тасымал–тұтынушы тізбегін талдау.

➤ Ақтуалды деректермен жұмыс: Облыс халқының динамикасын, шаруашылық құрылымын, экологиялық проблемаларды статистика негізінде талдау.

➤ «Өз ауданының атласын жаса»: Рельеф, су нысандары, елді мекендер, шаруашылық түрлері бойынша тақырыптық карталар әзірлеу.

➤ «Аумақты дамыту» кейсі: Жаңа кәсіпорын орналастыруға ұсыныс әзірлеу, факторларды негіздеу.

А қосымшасы

ББЖМ-2025 барысында анықталған қиындықтарды - атап айтқанда, мәтіндерді талдауды (астарлы ой мен стильді ашу), математикалық жағдайларды модельдеуді (теңдеулерді нақты қолдану) және жаратылыстану-ғылыми деректерді интерпретациялауды (графиктер, эксперименттер, схемалар) еңсеру үшін арнайы білім беру ресурстарын пайдалану ұсынылады.

Қазақстанның жетекші институттары әзірлеген бұл материалдар тест жинақтары, семинарлар, демонстрациялық сабақтар мен әдістемелік нұсқаулықтар арқылы негізгі құзыреттіліктерді жүйелі түрде дамытуға мүмкіндік береді. Олар педагогтер мен мектеп әкімшілігіне арналған және білім берудегі алшақтықтарды жою үшін оқытуды практикалық бағытқа бейімдеуге көмектеседі.

Ұсынылған материалдар мен сілтемелер тек таныстыру және ақпараттық мақсатта берілген. Олардың қосылуы ББЖМ-2025 қорытындысы бойынша әдістемелік ұсыныстарды жүзеге асыруда педагогтерге пайдалы болуы мүмкін құралдар мен тәжірибелерді көрсетуді ғана көздейді.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жекелеген ұйымдардың қызметін ілгерілетуді немесе қолдауды жүзеге асырмайды, сондай-ақ нақты ресурстарды таңдау құқығы білім беру ұйымдарының (мектептердің) өз еркінде қалады.

1) «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ-ның парақшасы (<https://orleu-edu.kz/pisa-2025/>) Бұл платформада «Пәндер бойынша тест жинақтары», сондай-ақ «Химия, физика және биология сабақтарында білім алушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын дамыту» атты онлайн-семинар материалдары жинақталған.

2) YouTube-плейлист: «Ауыл мектептері // Сельские школы» (https://www.youtube.com/playlist?list=PLZFi3qvIJVkiSebqLCUq9g_jv5FRQdNv7)

Бұл плейлистте Қазақстанның ауылдық және өңірлік мектептерінен жинақталған 44 демонстрациялық сабақ бар. Онда химия (Павлодар, Ақтөбе облыстары), физика (Қостанай, Түркістан облыстары), математика (Шығыс Қазақстан, Ұлытау облыстары), сондай-ақ география, биология және информатика пәндері қамтылған.

3) Әдістемелік құралдар әзірлеумен және тәжірибе алмасумен қатар, педагогтардың бірлескен кәсіби қызметін дамытуға баса назар аударған жөн. Сөз әртүрлі әдістемелік бірлестіктер аясындағы педагогтердің коллаборациясы

(ынтымақтастығы) және рефлексивті тәжірибені ілгерілету туралы болып отыр. Оған «сыншы дос» рөлі, сабақты зерттеу (Lesson Study) және іс-әрекеттегі зерттеу (Action Research) әдістері кіреді. Бұл тәсілдер педагогикалық тәжірибені жетілдіруге, кәсіби ынтымақтастық мәдениетін дамытуға және мектептің «өздігінен үйренетін ұйым» ретінде қалыптасуына септігін тигізеді. Осы тұрғыда келесі жобалар мен тәжірибелерге жүгіну орынды: SHARE жобасы: (Іс-әрекеттегі білім беру зерттеулеріне арналған мектеп хабы - <https://research.nis.edu.kz/kk/page/zoba-turaly>); Педагогтер көшбасшылығының тәжірибелері: <https://h7.cl/1glfi> және <https://h7.cl/1glg1>; Ауыл мектептерінің қауымдастығы: <https://auyldyqmektepshamy.kz/schoolskz>.

Онлайн қолжетімді бұл ресурстар педагогтерге оларды күнделікті білім беру практикасына кіріктіруге мүмкіндік береді және функционалдық сауаттылықты арттыруға бағытталған кешенді (жалпылама) тәсілді қамтамасыз етеді. Алдымен нақты сыныптардағы әлсіз тұстарды диагностикалаудан бастап, кейін мақсатты жаттықтыру үшін тестілер мен сабақтарды жүйелі қолдану, одан әрі ілгерілеуді мониторингтеу ұсынылады. Мұндай жұмыс білім алушылардың жеке дамуын қолдаумен қатар, PISA-2025 мақсаттарына және ұлттық стандарттарға сәйкес білім беру ортасын жүйелі түрде нығайтуға ықпал етеді.

Б қосымшасы

ЫІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы әзірлеген әдістемелік материалдар тізімі (2024 ж.)

№	Атауы	Формасы	Сілтемелер
1	Тілдік пәндер сабақтарында мәтіндерді пайдалану бойынша әдістемелік ұсыныстар	Әдістемелік ұсыныстар	Ссылка каз.: http://surl.li/xxjtv1 Ссылка орыс.: http://surl.li/eyskfe
2	Қазақ тілінде оқытатын мектептердегі 2-11 сыныптар үшін «Қазақ тілі» пәні бойынша мәтінді кешенді лексика-грамматикалық талдау	Әдістемелік ұсыныстар	https://uba.edu.kz/storage/app/media/1.13%201313131313%20KAZ%20%20KAZ%20%20KAZ.pdf
3	Жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді оқытуда базалық құндылықтарды қалыптастыру (МЖМББ аясында)	Әдістемелік ұсыныстар	Ссылка каз.: http://surl.li/shhqcy Ссылка орыс.: http://surl.li/fufigo
4	Бастауыш сыныптарда базалық құндылықтарды қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар	Әдістемелік ұсыныстар	Ссылка каз.: http://surl.li/kzwpet Ссылка орыс.: http://surl.li/pjvzfw
5	Бастауыш сынып білім алушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар	Бағдарлама	Ссылка каз.: http://surl.li/scqnfy Ссылка орыс.: http://surl.li/xlwjdd
6	«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша мәтінді талдау арқылы оқу сауаттылығын қалыптастыру	Әдістемелік ұсыныстар	Ссылка каз.: http://surl.li/hvleuc Ссылка орыс.: http://surl.li/ouhcxo
7	Математикадан контекстік есептерді құрастыру және шығару бойынша әдістемелік ұсыныстар	Әдістемелік ұсыныстар	Ссылка каз.: http://surl.li/nkvfvl Ссылка орыс.: http://surl.li/lcqjxu
8	Оқу сауаттылығы бойынша оқу жетістіктеріне әсер ететін факторларды зерттеудің талдамалық есебі	Талдамалық есеп	https://uba.edu.kz/storage/app/media/RUS%2015.06.2024.pdf
9	Цифрлық технологияларды қолдана отырып, ауылдық шағын жинақты мектептерді дамыту (Ақтөбе облысының тәжірибесі)	Әдістемелік ұсыныстар	https://uba.edu.kz/storage/app/media/34%2034%2034%2034%2034%20RUS%20RUS%20RUS.pdf
10	Тілдерді оқыту тұжырымдамасы және оны іске асыру бойынша ұсыныстар	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/auzpqg Орыс тілінде: https://surl.li/weibrs
11	Биология және химия сабақтарында білім алушылардың оқу іс-әрекетін дамыту	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/ifvyrl Орыс тілінде: https://surl.li/xydqyy

12	Орта білім беруде заманауи педагогикалық технологияларды іске асыру	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/aceetx Орыс тілінде: https://surl.li/bczmtty
13	Қазақ тіліне бойлата оқытуға арналған көркем мәтіндер жинағы (қазақ сыныптары үшін)	Жинақ	Қазақ тілінде: https://surl.li/qotmuo Орыс тілінде: https://surl.li/rbguol
14	Бастауыш сыныпта қазақ тіліне бойлата оқыту әдістемелерінің жинағы	Ғылыми-әдістемелік жинақ	Қазақ тілінде: https://surl.li/bsziaw Орыс тілінде: https://surl.li/gthlgj
15	Жаратылыстану-математика бағытында білім алушылардың зерттеушілік дағдыларын жетілдіру	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/qwxobp Орыс тілінде: https://surl.li/saongl
16	Туристік-өлкетану және экологиялық қызметті ұйымдастыру бойынша ұсыныстар	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/hmnlee Орыс тілінде: https://surl.li/hjagpc
17	Бастауыш және негізгі мектепте «әлсіз» меңгерілген тақырыптарды зерделеу	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://surl.li/prmdrd Орыс тілінде: https://surl.li/qzwlxl
18	География сабақтарында (7-11 сынып) функционалдық сауаттылықты дамыту	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/2222%20XXX%20KZ%20%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/2222%20%20XXX%20%20RS%20%20RS.pdf
19	Математиканы оқытуда практикалық-бағытталған тапсырмаларды қолдану	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/555%20EEE%20%20KZ%20%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/555%20EEE%20%20RS%20%20RS.pdf
20	Химиядан (7-11 сынып) зертханалық жұмыстарды өткізу бойынша нұсқаулық	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/88888%20DD%20KZ%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/88888%20DD%20RS%20RS.pdf
21	Биологиядан (7-11 сынып) зертханалық жұмыстарды өткізу бойынша нұсқаулық	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/888%20QQQ%20KZ%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/888%20QQQ%20RS%20RS.pdf

22	Физикадан (7-11 сынып) STEM тәсілімен практикалық жұмыстарды орындау	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/88888%20GG%20KZ%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/88888%20GG%20RS%20RS.pdf
23	Бастауыш сыныпта «Математика» бойынша мәтіндік есептерді шығару	Әдістемелік ұсыныстар	Қазақ тілінде https://uba.edu.kz/storage/app/media/9999%20XX%20KZ%20KZ%20KZ.pdf Орыс тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/9999%20XX%20RS%20RS%20RS.pdf
24	Балалардың тілдік дамуын диагностикалау және мониторингілеу әдіснамасы	Әдіснама	Қазақ тілінде: https://uba.edu.kz/storage/app/media/555%20HHH%20KZ%20%20KZ.pdf
25	Математикалық сауаттылықты қалыптастырудағы контекстік есептердің маңызы	Мақала	https://bilim-uba.kz/index.php/science/article/view/476